

ZONGULDAK OLAYLARI

Mason Locası
Demirel'i suçlu buldu

EREĞLİ
DEMİR VE ÇELİK

GİZLİ RAPOR:

*Ereğli
Demir-Celik
yolsuzluğu*

TUSAŞ

BAKİS

Ereğli - Çelik dosyası kapatılmak isteniyor

Yeni Hükümet, daha ilk günlerde kötü imtihanlar verdi: Tütünde, Tekeli gerilerde, tüccarı ise ön planda bırakın bir politika izlenerek, üreticinin malını düşük fiyatla elden çıkarmasına yol açıldı.

Çalışma hayatında her an rastlanabilecek usulsüz grevlere zamanında ilgi gösterilmemiş, işler büyülince de usulsüz bir grev, ayaklanma şeklinde değerlendirilerek, 1848 Fransasını hatırlatan üzücü olaylara sebebiyet verildi.

Hükümet, yeni bir imtihamı şimdidi, Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.S. nin 25 Marttaki Genel Kurul toplantısı dolayısıyla geçirecek. Yüz milyonlara lirayı aşan yirmiye yakın yolsuzluk iddialarıyla karşı karşıya bulunan Şirket yöneticileri, sorumluluktan kurtulmak için Hükümet değişikliğinden yararlanarak, ince bir oyuna girişmişlerdir.

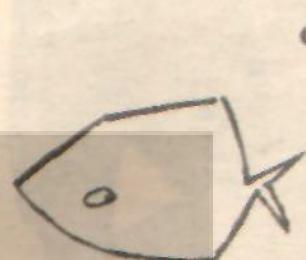
Oyunu açıklamadan önce, olayları kısaca hatırlatmakta faydalı var: Ereğli - Çelik yöneticileri, başında ve Parlamentoda ortaya atılan çeşitli yolsuzluk iddialarının yanı sıra, bizzat eski Sanayi Bakanı tarafından suçlandırmışlardır. «Kurumun çalışmalarından memnun değilim» diyen Sanayi Bakanı, özellikle üç nokta üzerinde durmuştur:

1 Kireç yakma kalsinasyon tesisleri, içerisinde imal edilebileceği hâlde, Şirket işi bir yıl olmuş, son dakikada tesislerin ithali voluna giderek, önemli döviz israfına sebebiyet vermiştir.

2 Şirket, yarı mamül ithali yoluyla Temmuz 1964'te üretime başlayacağını bildirmiş, bunun üzerine mamül ithali daraltılmıştır. Fakat Şirket, Kasıma gelindiği hâlde, üretime geçmemiştir. Bu yüzden darlık olmuş, karaborsa almış yürütmüş ve memleket ekonomisi büyük zararlar görmüştür.

3 Demir ve Çelik Sanayisinin üç ana unsurundan biri olan kireç taşının sağlanmasında, büyük gecikme ve ihmal vardır.

Bu noktaları belirten Sanayi Bakanı, Şirketçe verilen rakamlara dayanarak, 309 milyon lira bir fazla sarfiyatın nedenlerinin inceleme konusu yapılması gerektiğini söylemiştir. Ereğli - Çelik, montaj ve inşaat işleri, ilk plâna göre 484 milyon liraya malolacaktır. Halbuki 1965 sonu itibariyle, bu işler için ilk plâna göre 175 milyon lira fazlasıyla 659 milyon lira gitmiştir.

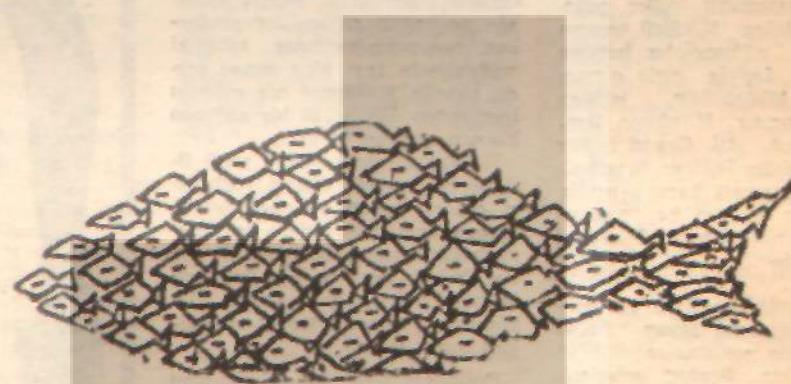
TURHAN

Ayrıca ilk plâna dahil olmayan bir takım işler dolayısıyla 134 milyon lira harcanmıştır. Toplam, 309 milyon lirayı bulmaktadır.

Sanayi Bakanı, fazla sarfiyatın ve firma kayırmalarının denetleme yolu da açıklamıştır: «Şirketin hissedarı olan Sümerbank ve Karabük Kurumlarımız durumu incelemektedirler. Varacakları sonuca göre, Ticaret Kanunu ve Kuruluş Kanununun kendilerine verdiği hakları kullanacaklardır.»

Ereğli - Çelik'in yüzde 51 hissini elinde tutan bu iki devlet teşkilatı, yolsuzlukları incelemiştir, iddiaları ciddi bularak, yolsuzlukların olaganüstü bir genel kurul toplantısında ele alınmasını kararlaştırmışlardır. Gazeteler ve radyo, olaganüstü toplantının 12 Marttaki yapılacağını açıklamışlardır. Toplantıda, hiç şüphe yok, bugünkü yöneticiler devrilecek ve haklarında geniş ve ciddi bir tahkikata girişilecekti. Fakat bu arada Şirket yöneticileri için bir mucize oldu ve Ereğli - Çelik hesaplarını, ciddi şekilde denetlemeye niyetli hissedar devlet kurumları voluya gözüken eski Hükümet istifa zorunda kaldı. Yeni Hükümetin 1 numaralı adamı ise, yolsuzluklara adı karışan Ereğli - Çelik müteahhitlerinden Süleyman Demirel'dir.

Şirket yöneticileri, bu mucizeden yararlanmasını bilmışlardır: İlk iş olarak, olaganüstü toplantı önlenmiştir. Hisseedar devlet teşkilatları, olaganüstü kongre mûraaatını geri almamakla beraber, normal genel kurul toplantısına gidilmesine rıza göstermişlerdir. Türkiyede, devlet mekanizmasının nasıl işlediğini bilenler, Ereğli - Çelik yöneticilerinden ciddiyetle hesap sormaya hazırlanan devlet teşkilatlarının, birdenbire hangi ilhamla yumuşak başlı davranışık-

«Hiyeroglif» den

larını kolayca tahmin edebilirler.

Ereğli - Çelik yöneticileri, meselenin en nâzık safhasını böylece atlattıktan sonra, normal genel kurul toplantısı için plânları hazırladılar. Kurucular, Sümerbankta toplantılar yaptılar. Ereğli - Çelik içindeki milyar vuran kurucu - müteahhit Koppers, en önemli adamlarını toplantıya getirmiştir. Hisselerin yüzde 51'ini elinde tutan Sümerbank ve Karabük'ün, yönetim kurulunda hisselerinin kat kat üstünde bir cömertlikle temsil edilen ve yolsuzluk iddiaları altında bulunan birtakım kurucularla toplantı yapmasına herhâlde ihtiyaç yoktu. Ancak Sümerbank ve Karabük etkili şekilde hesap soracak durumdadır. Hesap soracakların, hesap sorulacaklarla kapalı toplantı yapması hoş değildir.

Genel Kurulda oynanacak olan oyun açıkta: Ortada, yönetim kurulunun işini çok kolaylaştıran bir murakiplar raporu vardır. Murakiplar, «Biz görevde yeni başladık. Yolsuzlukları incelemeye daha vakit bulamadık. Onun için, yolsuzluk iddiaları hariç, yönetim kurulunu ibâ edelim, yolsuzluk iddiaları daha sonra incelenir» demektedirler. Böylece yönetim kurulu, göğsünü kabarta kabarta ibâ edildi, diyebilecektir. Yönetim kurulunun işlere hâkim ve nüfuzu olduğu sırada yürütülecek bir tahkikat ise, fazla önemli değildir. Esasen öyle görünür ki, özel murakipların raporları, 1966 Genel Kurul toplantısında incelenecak ve o tarihe kadar köprülerin altından çok sular akacaktır. Halbuki murakip-

lar raporuna ekli olarak sıralanan 19 yolsuzluk iddiasından her biri dahi, yönetim kurulunun, takıkaın selâmetle yürütülmesi için derhal istifasını gerektirecek niteliktir. Ayrıca kireç taşı meselesi, YÖN'ün bu sayısında okuyacağınız üzere, Sümerbank tarafından incelemişi ve çeşitli yolsuzluklar bir raporla tesbit edilmiştir. Karabük'ün aynı konuda daha ağır bir rapor hazırladığı söylenmektedir. Bu raporlar ve kireç taşı meselesi, hâsiyetli yöneticilerin derhal iş basından cekilmesi için yeterlidir. Üstelik, yolsuzluklar listesinin başında yer alan 4 - 5 iddia, Demirel ve Demirel'in temsilcisi olduğu Morrison şirketiyle ilgilidir. Başbakan yardımcısı, güven verici bir takıkatla kendini temize çıkarma durumundadır. Şirketin eski yöneticileri, ya da yakınları is başında kaldığı müddetçe, girişilecek her türlü takıkat güven vermeyecektil. Simdiden Sümerbank ve Karabük, Ereğli - Çelik yöneticilerinden hesap sormak hususunda eski Hükümet zamanındaki enerjik tutumlarını yitirmiş intibâmi vermektedirler.

Eski Hükümetin Sanayi Bakanı, önemli yerlerden gelen baskılara rağmen, Sümerbank ve Karabük'ü harekete getirmesini basarılmıştır. Yeni Hükümetin Basbakan Yardımcısı ise, isminin yolsuzluklara karışması dolayısıyla, bu iki devlet teşkilatının hesap sormak için, olana gücüyle zorlamak durumdadır. Olaganüstü Genel Kurul toplantısında israr etmevis gibi gevşeklikler ve güven kırıcı davranışlar, en başta Basbakan Yardımcısını yaralıyalacaktır.

Doğan Avcıoğlu

ZONGULDAK'TA KANUN DİYE KANUN TEPELENDİ

«İŞÇİLERE ATEŞ AÇILMASI SUÇTUR»

Zola'nın «Germinal» ini hatırlatan kanlı günlerden sonra Zonguldakta hayat yeniden eskisi gibi yürümeğe başladı. Havadaki olayları yaşamış 15 bin yakın münevbeş işçi, müddetleri dolduğu için köylerine gönderildi. Onların yerini köylerden getirilen olaylara karışan işçiler, aldı. «Müdebibir» idare, «olayları yaşamamış» işçilerle, «olayları yaşamamış» işçilerin yolda karşılaşmalarını önlemek için gerekli tedbirler aldı. Olayları yaşamamış işçiler gelince, Kozlu Bölge Müdürü kuyuya indi. Fakat mühendisler bundan çekindiler. İşçiyle elele o'ması gereken Mühendisin, işçiden korkmasa acıdr. Hükümet iyamamı kabul etti. Grevci işçiler de dâhil bütün işçilere ücretlerinin tam ödenmesi kararlaştırıldı. Geride, kan ve ates ile kan ve atesin yüreklerde ve beyklerdeki sancısı kaldı.

Kanlı olaylar, usulsüz bir grevi, bir ayaklanma sayan fasist bir zihniyetin sonucudur.

Zonguldakta, Bayat prim'lerin dağıtılmışında yapılacak haksızlık dolayısıyle, 10 Mart Çarşamba gününe itibaren çeşitli bölgelerde işçiler işbaşı yapmayı reddetmiş erdi. Olaylar, Perşembe günü Kozluya sırayet etti. Perşembe gece saat 23'te Kozlu bölgesinin Uzunmehmet, İncirhamanı ve İhsaniye ocaklarında çalışan 2 bin yakın işçi, kuyulara inmediler. Inmek isten aradaşlarını da birlikte harekete ikna ettiler. Batı İlke'erde her gün yüzlercesi görüldü. «kendiliğinden bir grev» başlamıştı. Grev için kanunun öngördüğü formaliteler yerine getirilmemişti. Grev usulsüzdü. Ama bu, yine de bir grevdi. Tipki Kavel grevi gibi ve DP. devrinde, ya da çok eskiden vukubu'an sayısız grevler gibi bir grev...

Usulsüz grev, «asurum, keserim, zihniyetle, çığrıdaç çıkarıldı. Kütle psikolojisinden anlayan Kümîr İşletmeleri yöneticilerinin ve halktan kopuk sendikacılardan işçiyeye yukarıda bakan müdahaleleri, canından bezmiş işçinin öfkesi ve mukavemetini artırdı. Kitle homurdanıyordu. Telâşa ve korkuya kapılan yöneticiler, «Gelsin polis, gelsin jandarması dediler. Polis ve jandarmalar ve onların arkasından deniz piyadelarının gelişileyle gergilik iyice arttı. Mavzerlerle mavzarsız kişi karşı karşıyadı. Grevci'er, mavzileri taşı yağırmura tuttular. Yer yer dıçıklar ve yumruklar cağıstı. İşin bu safhasında mavziller er «ateş» emrinin aldılar. Namulardan fırlayan kör kurşunlar kurbanlarını seçti ve iki işçi sehit oldu. İşçiler ölüleriyle birlikte çekildiler. «Ölülerimizi vermemiz, ölülerimiz ancak Başbakan teslim ederiz» diyorlardı. Ölülerden biri, üzerinde örtülen bayrağı altındaydı yatıyordu, öteki dis panzerdeydi.

HUKÜMETİN TELASI

Kara elmas'ı kana bulayan yöneticiler panik içindeydi. Zonguldak Valisi acele Ankara'ya aldı. İşçiler Bakanını buldu. Vali, «İşçiler isyan halinde. Olaylar bülümeyecek. Derhal askeri yardım diyor. Kabine gece yarısından sonra acele toplantı. Kabine, sendikat ve anlaysa çok daha ko'ay önlenebilse: bir usulsüz greve karşı değil, vatan sathına yayılabilme istidatı gösteren bir ayaklanması karşı tedbirler adı. İlk iş olarak Hükümet, Genel Kurmay Başkanlığından Zonguldak ve Kozluya askeri birlikler sevkini istedi. Genel Kurmay, Bakanlar Kur'u kararı olmadıkça hakekete geçilemeyeceğini bildirdi.

Bakanlar Kurulunun kararı izevine, askeri birlikler harekete geçtiler. Ereflididen Deniz birlikleri geldi. 100 kadar GMC tam tehzihatlı askerle dolu olarak Zonguldak yolunu tuttu. Mürtet'ten kalkan iki jet, Zonguldak ve özellikle Kozlu üzerinde dalışlar yaptı. İstanbul ve Ankaradaki muhafazelerin şiddetle bastırılması kararlaştırıldı. Yeni ekibin telâşının en açık belirtisi, radyo yayınlarının yasaklanması oldu. Gazeteler her tifli haber yazarken ve çeşitli söyleşiler yayınlarken, radyonun susması tabii ki beklenenin tam aksı sonu verdi. Usteliğ Hükümet bir müddet için radyo gibi etkili bir silâhtan kışkırttı. Hükümet iyamamı kabul etti. Grevci işçiler de dâhil bütün işçilere ücretlerinin tam ödenmesi kararlaştırıldı. Geride, kan ve ates ile kan ve atesin yüreklerde ve beyklerdeki sancısı kaldı.

Çeşili emniyet tedbirleri alan ve liderleri top'ayan Hükümet'in Türk-İş ile temas nedense akıma gelmedi. Başbakan, Cuma günü kendisiyle görüşme talebinde bulunan Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç'u kabul etti. Tunç'a, «Başbakan istirahettesi denildi. Tunç, ancak akşam geç saatlerde Demirci ile konuşabildi. Tunç, Başbakan Yardımcısına, şefkatle çözülebilecek bir meselede işçinin üzerine ates'e gitmenin hatâlı olduğunu anlattı. Ordu ile işçinin karşı karşıya getirilmesinin vahmetini belirtti. Türk-İş Genel Sekreteri, Orgeneral Sunay ile de görüşmek istediyse de başarıya ulaşmadı.

Türk-İş ile danışmayı akıl eden yeni ekip, olay yerine de Çalışma Bakanını değil, İşçileri Bakanını yolladı. Mesele, hükümet için bir asayıs meselesiydı. Fakat grevciler İşçileri Bakanına «Bize konuşabileceğimiz kimse'yi gönderebilir. Seninle konuşmamız. Sen zabıtacın temsilcisini dileyerek, Hükümetin hatâlı tutumunu ortaya koymalar. Bu sırada özel sektör toplantısına katılan, olayların futursuzluk derecesinde soğukkan'ın tek adamı Çalışma Bakanı Çağlayan, «Mesele önemli değil. Amelie seyyâcen prim istemem» diyor. Ancak akşam üzreli Zonguldaka sevkedilebilen Çağ-

layangil, Koz'u dönlüş de gazetecilere «Bu bir asayıs emesesi, Çalışma Bakanlığını ilgilendirmez» cevabını veriyordu!

BARDAGI TASIRAN

DAMLA: PRİMLER

Halbuki işçiler günlerdir dertlerini anlayabilecek bir yetkili bekliyorlardı. Nitelik dökülen kana rağmen, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı ile Çalışma Bakanının Kozluya gelmesinden sonra işçiler kolaylıkla yarıştılar. İşçiler, iyakat primi dağıtılmışındaki adaletsizlikten şikayetçiydiler. Zonguldakta bir sarı zarf adetli vardı. İdare, münasip kişilere, sarı zarf aracılıkla bazan 20 bin lira bulabilen iyakat primleri dağıtırdı. Dağıtım gizli cereyan ettiği için, adaletsizlik göz batmadı. Toplu sözleşme döneminde bu usul kullanıldı. 1963 ve 1964 de-

liyat primi dağıtılmadı. İdare, 1965 te 6 milyon lira prim dağıtılmıştı. Sendika ile de bir protokol imzalandı. Protokol sendika gizli tuttu. Bu durumda çeşitli söyleşiler ortaya çıktı. Özellikle Türk sendikacılığının bir cins Hoffa'sı durumuna gelen eski sendika başkanı Mehmet Alpdündar, bu durumu rakipleri aleyhine kuşanmasızı bildi. Primin sadece bes, altı yüz kişi arasında paylaştıracak söyleşileri çıktı. Sadece mühendis, başçeviz ve nezaretçiler 6 milyon bütçeseceli. Halbuki işçi uzaq senedir bu primi bekliyordu. Sendika yönetici erkin, durunu açıkça işçeye anlatmakta kaçırmadı. İyakat primlerini dağıtmaktı. Bu durumda işçi, sendika ve İşveren arasında gizli bir pazarlık tan şüpheciyor, kendisi satılı-

mış hissediyordu. Pek yakındakı sendika kongresine hazırlanan Alpdündar, yayılmıştı bildirilerde «600 metre yer altında 11 tıraya 16 saat çalışma» diyecek. 30-40 lira yevmiyeli kendi adamlarına zam verirseniz Havza başıza çeker» diyordu.

İşçiler bu hava içinde işbaşı yapmayı reddetmişlerdi. Teşebülus yöneticileri, sendika ve vali, aylardır süren bu beklemeden sonra hayal kırıklığına haksızlığa uğramasını psikolojisini iyi değerlendirememişlerdi. Hükümet, Çarşamba günü başlayan grev'e aldisa bile etmemiştir. Ancak üzücü olaylardan sonra Hükümet, bu haftanın başında, iyakat primlerinin dağıtılmışında işçilerin görüşünün göz önünde tutulacağını açıkladı. Ne var ki Hükümetin kararı bu sefer de sendikayı memnun etmedi. Sendika Başkanı İpekçi, Enerji Bakanına bir telgraf çekerken «Biz toplu sözleşme hükümlüne uygun olarak işverenle anlaştık. Protokol imzalandı. Protokol, olaylar sırasında tazeledik» diyor ve Hükümeti toplu sözleşme düzeneğine müdahaleye suçluyordu. Bu durumda, iyakat primi mevcut değil, işveren arasında gizli bir pazarlık tan şüpheciyor, kendisi satılı-

SENDİKA KAVGASI

Esasen olaylarda, mahalli sendikacalar arasındaki anlaşmazlıklar önemli rol oynamamıştır. Başarılı sayılan toplu sözleşmeyi eski sendika başkanı Alpdündar yürütmüş ve imzalamıştır. Alpdündar cüsseli, atak ve heyecanlı bir sendikacıdır. Yer altında çalısmış bir madenci olması da onun prestijini artırmaktadır. Ne var ki Alpdündar, sendika fonlarını serbestçe kuşanmıştır. Türk-İş tarafından girişilen bir tâhakkat, birçok yolsuzluk iddiasını ortaya koymustur. Bu durumda Alpdündar, Valının çabasıyla işbaşından uzaklaştırılmış, sendika kongreye gitmiş ve kongrede yeni yöneticiler seçilmişdir. Fakat Alpdündar mücadeleyi bırakmadı. Mart sonuna doğru yapılacak kongreye hazırlanmıştır.

Olayların kurbanlarından biri: Mehmet Çavdar,

Mehmet Çavdar'a açıtl

Ala şafak saat üçü
Uyanmak güçtü
Karankık nykusundan yoksullugun
Ezilin bir dilişti
Çavdar Mehmedin dilişti.

Kalktı gıyindi, şapkası
Sarı kömür madencî şapkası
İncealtı bûsbûl ve de karartı
Sarı solgun yüzünü
Gözlerinin buruşuk kara üzümünü.

Kuşuk vakti şimdî karası
Ve bebesi kalkmışlardı tan ağrısı
Yokluğ kâsinın çevreinde
Yolların ardından gelecek
Köylü baba bekleyerek.

Mehmet de oturdu kuşak aşma
Uğrun ble gürültüde, sofra başma
Geldi iş kursun
Uzandi toprağa, kaşında bitmiş gür
Şapkası kanlı çorba taşdı ölümün.

Yaşarken yalnızdı ve ölümlünde yalnız
Uç yüz altmış beş içinde yalnız
Duymadı ağzını kimsen, yol türkünlü
Gürültüler arasında bir kadın kimsesiz,
Çağrur adımı kavak karanlığında sessiz sessiz

Sesi duyulmayan milyonlardan biri
Bir kadın dilliğinde ağıda girdi
Yürüdü arkasız ve kimsesiz kalabalıklardan
Vardı gitti eşit kapılı ölümün yanına,
Bir, Tanrısal adaleti ondan yana!

Ceyhun Atuf Kansu

Nitekim Alpdündar, iyakat primlerinin dağıtıldıındaki haksızlığı fırsat bilerek yeni sendika yöneticilerine karşı, normal sendikal faaliyetler çerçevesinde kalmaktı la beraber, şiddetli bir müsaaleye girişmiş ve işçiyi yöneticiler aleyhine çevreneyi başarmıştır. Olaylar sırasında dahi mücadelesini yürüten Alpdündar söyle demektedir. «Ben beyanname dağıttım. Her sendikacının normal faaliyetleri cümlesindendir bu... Vali bundan sekiz ay evel seçim başkanı olan Alpdündarılarından uzaklaştırdı ve tayınlı sendikaya adamlarını getirdi. Su anda ben kanuneñ sendika başkanlığını. Bu yıldan Vali aleyhine dava açtım... Adalet hepşinin hesabını soracaktır. Kozu olaylarında vur emriniz Vali vermiştir. Türk işçi iki tokata iki kurban verecek kadar ucuzdır.»

A'pdündarın bu ateşli mücadlesi, işçi yeni sendika yöneticilerinden uzaklaştırmış, tabanlarını fazla zayıf hissedene yöneticiler işverene yaklaşmışlardır. Bu durum, usulsüz grevin, işveren kadar, sendika yöneticilerine de dönmüşe yof aymıştır. İşbaşındaki sendikacılar, bu havada değerlerini tamamen kaybetmiş ol-

Maden İşçileri

malar ki, işçilerin üzerine kuvvet sevinçin en ateşli tarzları kesilmiştür! Sendikacının işçiye karşı çıkan bu ters tutum, maas efe, sendikacının bağlı olduğu üst teşekkülerin başkanlarını tarafından da desteklenmiştir! Yeni yöneticiler, bu ters tutumdan sonra işbaşında kalabilse de dahi, işçinin istemediği ve sevmemişti insanlar olmaktan kurtulamayacaklardır. Böylece, sendika, işçi bir bıçak kaynağı değil, huzursuzluk kaynağı olacak ve sendika mücadeleri kırıçacaktır.

BASININ TUTUMU

Bir iki gazete ve namusu yazar haric, Zonguldak olaylarında basın kötü lütfan verdi. Dökülen işçinin kanı, en basit emeller uğrunda sömürildi. İlk gün basın, resmi makamların da basına kapılarak, usulsüz grevi, büyük bir ayak'ama şeklinde verdi. Sadece Aksam, «İşçilerin ates açıldı» başlığını atarak, doğru haber veriyordu. Dün yarın basılı tipkti: «Şehri dehset içinde bırakan ve işçilerin isyanı halici olan kanlı ve üzücü olay... Janasma ve bazı görevlileri tattakındı. Bir mühendis linç edildi, üçüncü öldü.»

Ertesi gün Hürriyet başlığı yazıyordu: «Komünist propaganda yapıldığı anlaşıldı». Son Haberde aynı havadadı: «Kanlı olaylardan aşırı solcuların tahrirleri oldu. İleri sürüldü.»

Özellikle AP.H basını, kanlı olayları sosyalistlere karşı bir tavrı, geçmek için fırsatı saydı. Son Haber'in Pazartesi günde söyleydi: «Tahrir ve tertip-

ler ortaya çıkarıyor... Bir işçi, Türkiye İşçi Partili Alpdündarın olayı tertiplidinde dair iddiada bulundu... TIP Başkanı yine sahne... Halbuki Alpdündar, İşçi Partisine karşı olan bir sendikacıydı. Eski DP.Tiydi. 27 Mayıs önce de CHP'ye geçti. Yeni İstanbul ise, «Soğu faaliyetlere göz yumulmuş» başlığını atıyordu. Büyük tıraflı Hürriyet daha ustayı İşçilere sıkılan kurşunları görmezden gerek, komada bulunduğu yaziği mi-hendisi, bu büyüğü konusunda konservatif hıkkıyatını İşçilere aleyhine çevreymek istiyordu. Bu bayanı mülük, Yeni İstanbul'un Zonguldaklı muhabiri Ergun Hıçyılmaz'ı çok kızmış olacak. Hıçyılmaz ertesi gün gazetede: «Bir gazetenin hayal mahsu'ı konusturduğu Mühendis Gültenten Yandımata düğüm kendine gelilebilmiş ve ilk defa sabahleyin be nimle konuşmuştur» diyordu!

Gazetelerin yazarları da, arzu ettiklerinin tam tersini verebilecek miyop bir sömürgecilik gibi gitmeye kusur etmediler. Bu konuda rekoru, aşırı sağın alafranga türü olan Bedif Faik kirdi: «Hava bu bunaltı sol kuşkumasıyla dolu kakılıcık, devamlı bir gri-zu stantının her türlü tehlikeyi bütün yurdunu sarılmış olacak ve nerede bir tahrir kibrı, nerede bir teşvik çakmakı pararsa, orada muhakkak pek gümbürtülli hı tehlili bir patlama görülecektir». Sonuç: Aymalı, uyanağına ve soñ temizlenmemiştür. Bedif Faik, «Sımdilik bekliyor ve umuyor» diyor. Aşırı sağın alafranga türü, daha sonraki günlerde de hızla alamıştır, ek: «Çalışma Bakanı Bülent Ecevit' komünistlik iste bu. Kanunsuz davranışlarında, işyanlarında ve zorbalıklarında dahi işçi yüze yüz haklı görerek, devleti altıttırmak. Türk işçi enesin durmaksızın yalanlan bu kırıcı solukan kendini kurtardığı ölçüde refaha erercektir!»

Aşırı sağda serbest atıcıSİ Neçip Fazıl ise, daha şeşipti: «Zonguldak'ta öldürülün iki Türk işçiinin mutlaka intikamı alınması! Meş'ul, aksak, erze, namusuz kaçılları!.. Zavallı işçilerin maddi ve manevi dünyalarını na kuya, zâlim çikarları!..»

Merak etmeye, komünist edebiyatı'ya girip ruhcu anlayışla bitireceğim:

Zonguldakta öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

Tahriratçılar öldürülmen, rubinindaki nıçamı altıftı edilmiş iki Türk işçiinin kaçılları, doğrudan doğruya bu memleketteki İleri söyleşti.

POLİTİKA VE ÖTESİ

«BİTMEMEYEN KAVGA»

Olaylar için için işliyen bir yara gibi kapanmaya yüz tutarken, yapılan yorumları sevkianlıklı gözden geçirilir. Türk sekreteri Halil Tunç'a göre, «Zonguldak olayları aslında çok cepheliidir.» C.H.P. Genel Başkanı Ismet Paşa'ya göre «Zonguldak hâdisesinin birdenbire vahamet almasının sebepleri olacaktır. Çalışma Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'e göre ise «Ehliyet ve İlyakat zamı için 6 milyon lira ayrılmıştır, bunun için de bir protokol imzalannmıştır. Amele kalkmış, bunu seyyanen dağıtan demis.» Çok baskılı tröst gazetesine göre ise, «Komünist propaganda yapıldığı» anlaşılmış.

Askerlerle işçilerin karşı karşıya getirildiği, ölen ve yaralananların bulunduğu, kanunu veya kanunsuz tartışmalarının yapıldığı bir grevden sonra Türkiyede sorum yüklenmişlerin yorumlarının özeti budur.

Ortada 6 milyon lira var; işçiler bunun eşitçe pay edilmesini istiyor. İstiyebilir mi, istiyemez mi, isterse nasıl ister, bunların tartışması ayrı. Bu para devletin parasıdır. İşçiler üç gün grev yapmışlardır, bu grev sonucunda devletin zararının 20 milyon lira olduğu bildiriliyor. Bir yanda anlaşmazlık çıkarılan rakam 6 milyon lira, bir yanda devletin girdiği zarar 20 milyon lira. Türkiye'yi yönetmek iddiasında bulunan insanların zihniyetini gösterme bakımından bu 20 milyon rakamı üzerinde önemle duymalıdır.

Zonguldak greyleti başlamış ve devam ederken, Ankarada hükümet yetkilileri «özel sektör» temsilcileri ile toplantılar düzenlemekte idler. Hükümetin nazarın özel sektörden yana olduğunu belirtmesi, ana ilkesi özel sektör olan karma ekonomi sürdürecekini söylemesi için hükümet sorumlularının böyle bir gösteri düzenlemesi şartı vardı. Bu şart yerine getirilirken, Zonguldak olayları başlamış ve Çalışma Bakanı, Zonguldak'a gitme yerine bu toplantıda bulunmayı seçmiştir. Çalışma Bakanının, birakın hükümeti, kimden yana olduğunu anlıyor musunuz? «6 milyon lira ayrılmış, amelesi kalkmış, bunu seyyanen dağıtan demis...» cümlesi altında yatan taraf tutmanın anlamı nedir?..

6 milyon liranın çarçur edilmemesi için büyük bir duyarlık gösteren sorumluların, 20 milyonun iki günde zarar hanesine getirilmesi karşısında ne düşündüğünü bilmek isteriz. Nazenin özel sektör ile sarı dolas toplantıları düzenleyen hükümet, acaba iki günde devletin zarara sokulduğu 20 milyonu, özel sektörden ayda vergi olarak alabiliyor mu? Bir ayda vergi olarak alamadığını, iki günde zarar olarak nasıl belliştiyor? Türkiye'yi daha iyi yöneteceğiz

diye işbaşına gelenlerin tutumunu göstermesi bakımından bu gösterisi, rakamları, demeçleri unutulmamasına kafalarımıza yerlesirelim.

Bu hükümet kimden yanadır? Ana ilkesi özel sektör olan karma ekonomi derken kimden yana olduğunu belirtmiştir. Zonguldak çevresindeki 60 bin işçi —Çalışma Bakanına göre amele— 6 milyon liranın eşitçe pay edilmesi için boşuna çırpinadı, hükümet bununla meşgül değildir ve özel sektörle sarmaş dolas toplantıları düzenlemektedir. 6 milyon lira yüzünden, 20 milyon lira zarara girilmiş olması kimseyi ilgilendirmemektedir.

Özel sektör sarmaş dolasçıları, siz maden işçiliğinin ne demek olduğunu biliyor musunuz?

Siz her sabah ölüm demek olan kuyuya inip, her akşam çok süük bugün de sağlam... Sözlerinin ne demek olduğunu biliyor musunuz?

Askerin silâhi madencîye karşı kullanılmıştır. Her gün ölümle göz Göze gelen insanlara silâhın tesir etmeyeceğini bilir musunuz? Silâhî çatışmada ölen ve yaralananların sayısı, her yıl madende ölen ve yaralananların onda biri bile değildir, bunu biliyor musunuz?

Tetik dokunuş komutunu verdiren ağız hâlâ etmeli. Tarihi bilmemiş, sosyoloji bilmemiş, işçi hareketlerini bilmemiş ispatlamıştır. Silâhî maden işçilerinin karşı karşıya gelmesinin, sorumlulara nelere malolduğunu batıdaki grevler tarihini açın da bir okuyun, dudaklarını uçuklar, gözleriniz sırlar arasında yanar.

1965 Türkleyesini, çağımızdaki fikir dalgalanmalarını, çağımızın insanı olmayı hedefleyen, devlet yöneteceğim diye ortaya çıkusamadılar. Grev yerindekilerin bilgiden yoksun havası demeçlerine bakın... Ardından toplu, tıpkı tertipler alıhdaki yanlışlığı görün... Gerçek sebebin dışındaki sebeb arayışları izleyin...

Demir parmaklıklar arasında, saçları kesilmiş 14 sanık kardeşim, senin gözlerindeki ekmeğin istiyen kavgahı gürültü beni korkuturken, öteki seni oraya sokulanın rahatlığı ile Zonguldak'tan dönüyor ve bu işi bitti sanıyor.

**İşçi madene dâmmıştır.
Her şey bitmiştir.**

Oysa, asıl sebebe inilmediği sürece, bitmişir sanılan yerden, yeniden başlanacaktır. Kimse suyu yok bunda, tarihin akışı bu!.. Ona karşı gelme çırpmaları içindediniz..

Mehmed Kemal

nacak, emekçi halkın hizmetinde tarihi vazifesini mutlaka yine getirecektir.

**Zonguldak
olayları
ve gençlik**

Zonguldak olayları üzerine T.M.T.F., basına şu bildiride bulunmuştur:

«Zonguldak Kömür Madencilikte toplu sözleşmenin uygulan-

masındaki bir anlaşmazlığından doğan olayların başında akıllı bize, kömür işletmelerinin işveren durumunda olan resmi makamların sorumluluk payının büyük olduğu kanısını uyandırmıştır.

Türk Yüksek Öğrenim Gençliği olarak Türk İşçilerinin karşısına, yöneticilerin yanlış tutumu sonucu silâhî kuvvetlerimizin çırpmasını asla tasvip etmiyoruz. Aynı şekilde «Türk işçi-

Başbakan Yardımcısı Demirel ile Türk - İş Genel Sekreteri Tunç.

nin refah ve saadeti için hiçbir gayret esirgenmeyecektir» sözünün samimiyet derecesini takdir edemiyoruz. Türk Yüksek Öğrenim Gençliği o'arak işçilerimize silâhî karşı çıkmak, heplimizce kutsal olan Kıbrıs davamızın istismar edilmesini de hoş karşılamıyoruz.

Ayrıca, patronlara özgü bir hayatı felsefesinin hükmümete benimsenmesinden de hoşnutsuzluk duyuyoruz. Çalışma Bakanının, mem'eketin en önemli üretim bölgesinde bâkîlerce işçi toplu grev hareketlerine girişirken, devlet sektörü —özel sektör toplantılarına koşması— bizce bu hayat felsefesinin hükmümete benimsenmesi dönemin müsbed deillidir.

TRT. Kontünün 17. maddesinin kötüye kul'anarak Zonguldak olaylarını radyodan verilmesinin yasaklanması Anayasamın garanti altına alındığı haberleşme özgürlüğünün çiğnenmesi o'arak görülmektedir. Bütün bunları yani sıra İşçileri Bakanının verdiği sorumsuz beyanlardan çikan somucu sudur ki, Hükümet ve iş çevrelerine işçi hareketlerinin nedenlerini kasıtlı olarak yanlış yorumlamaktadır.

Zonguldak olaylarının su yıldızıne çarptığı bir başka gerçek de bazı sendika liderlerinin tutumlarına Türk Sendikacılığı için utanç verici olduğunu.

**Topkar'ın
demeci**

Türk-İş Birinci Bölge Temsilisi İsmail Topkar ise, Zonguldak olayları hakkında şunları söylemiştir

«Olaylarda bir tahrîk aranıyor, başlıca tahrîk işverenin tutumunda ve İdarenin davranışlarında. Kominîr işçileri öteden beri gayri insanî şartlar altında ve utanç verici düşük ücretlerle çalışmaktadır. Mecburî çalışma (mükellefiyet) devrinde kalan jandarma baskısının izleri, işçilerin kafasından henüz silinmemiştir. Mühendis ve çavuşların işçilere muamelesi ise bilinmemektedir. Diğer taraftan, işçilerin filen artışı sağlanan işçilere, prim verilmemektedir. Sürekli gayretlere rağmen, giderilemeyen bu adaletsizlik karşısında, serbest emek satıcıları o'az işçilerin zorda kuyuya indirilmesine teşebbüs olunması hatâh olmuştur. Uzantı verici sonuçlar, bu iki sebepten doğmuştur. Bu bakımdan çözüm bekleyen ikî önemli mesele vardır: Birincisi, işçi ile işveren arasındaki beseri münâsibetlerin insanlık haysiyetine yararlı bir şekilde geliştirilmesidir. Diğer mesele de hakkı saygı prensibinin benimsenerek adaletsizliklere son verilmesidir.»

**Toplatılan
Kitaplar**

Yargı Ali Faik Cihan'ın «Sosyalist Türkiye» adlı kitabıyla Plehanov'un «Marksist Düşüncenin Temel Meseleleri» yargıcı kararlaştı.

Ilahan Selçuk, bu konuda söyleyiyor:

«Bir berber bir bebere demiş ki gel bre berber seni berberliyelim.

Bir yargıç bir yargıç demiş ki gel bre yargıç seni yargıçiyayım.»

Toplantıların yanı sıra dağıtılan kitaplar da var. Ünlü Başkan Ziya Selçuk, kursu bitiren kaymakamlara, kapitalistlerin hazırlattığı kitaplar verdi. Kitaplardan birinin adı, «Bir Sovyet Sefaretinin İçyüzü.» Kitabı hazırlayan J. B. Lippincott Company, Philadelphia. Şirket, kitabı üzerine ismini de iftihârla basmış...

İşçileri Bakan ve diğer görevliler olay yerinde.

**Özel Sektor ile
bakanların
toplantısı**

Zonguldakta işçiler sehit edilirken yapılan Özel sektör - Bakanlar toplantısı, Zonguldakta gitmek yerine özel sektör toplantılarında hazır bulunmayı tercih eden Çalışma Bakanının sözleriyle daima hatırlanacak. Çağlayanlı, «Canım esfendim, mesele pek önemli değil.. Ehliyet ve liyakat zammi için 6 milyon lira ayrılmıştır, bunun için de bir protokol imzalanmıştır. Amele kalkmış simdi, bu para seyyanen dağıtılmış demis...» buyuruyordu.

Kanlı bir günde başlayan toplantı Başbakan Ürgüplü'nin sözleriyle açıldı. Ürgüplü, yeni Hükümetin özel sektörde karşı olan tutumunu eski hükümetten farklı olduğunu belirterek, «toplantının devam ettikçe bunu siz de anlayacaksınız» diyor. Demirel, «aslı unsuru özel sektör olan karma ekonomiden yana» diyerek Başbakanı tamamlayıyordu.

Odalar Birliği Başkanı, bu uygun atmosfer içinde, özel teşebbüsün bilmeli bir sürü iddialarını tekrarladı: «Diy ticaretin devletleştirilmesi, fayda yerine zarar getirecektir. Hükümetiminin, Ortak Pazar prensipleriyle bağdaştırılmış mümkün olmayan ve Türkiye'yi batı hür mülkelerin topluluğundan ayıracak olan böyle bir sisteme itibar göstergesiyeceğine samimiyle inanıyoruz... Karma ekonomi düzeneğinde àmme sektörü ile özel sektör faaliyetleri arasındaki hukümet sadece belirttileridir... Toprak reformuna karşı değiliz. Ancak bu reformun, Anayasayı, mülkiyet prensibini, ekonomik düzene zedelememek gereklilikini istemekteyiz. Hükümetin, Vergi Reform Komisyonunun ihbarı (Bu komisyon, özel sektör vergilerinde büyük indirimler təsdiyi etmisi) hulusunda daki şayansız takdir kararını sükrana karşıyoruz.»

Toplantıda özel sektör talebinin hemen hepsine evet denildi. Sadece büyük döviz kaçaklığına yol açan ihracatı bir derecede kadar düzen altına alma amacıyla güven, İhracatçı Birlikleri tasarı ve finansat ilâsanına gidişimle meseleleri bir mukavemetle karşılandı. Bu konularda da Bakanlar, «tasarıların gözden geçirileceğini» söylüyor ve Sanayi Bakanı, İhracatçı Birlikleri tasarımda «Odalar Birliği görüşüne uygun bir anlaşılış içinde bulunduklarını» aktarıyor.

Yeni Bakanlar, tarım makine ve aletleri ithalat ve yapımının yüzde 60'unın Ziraat Donanım Kurumu eliyle yapılması öngören kanun teklifi hakkında, «karma ekonomi prensibine aykırı» gerekçesiyle, derhal özel sektör görüşünü benimsediler. Devlet teşebbüslerinin özel işverenlerin sendikasına katılmalarını uygun karsılayarak inceleyeceklerini belirttiler. Montaj Sanayii Tâlimatnamesinin tâdilini kabul ettiler. Dîy ticarete serbestinin esas olduğunu teyit ettiler. Eski Tarım Bakanı Turan Şahin'in tarım ihtiyaçları dolayısıyla özel sektörde asla verilemeyeceğini söyledi. Mucur Çiftliği sahanında «sondajlara müsaade edileceğini» belirttiler.

Özel sektör, toplantıdan memnun ayrıldı. Artık herseyi isteyebilir ve isteklerini kabul ettirebildi. Esasen özel sektör temsilcileri, gökteki ayı bile isteyeceklerini ispatlayan bir aşırı talepler listesini bastırmışlar ve bakanlara dağıtmışlardı. Özel sektörün aşırı talepleri hakkın da bir fikir vermek için broşürdeki bazı istekleri sıralıyor:

1 — Devlet dairesi ve müesseselerinin bütüm kırtasiye ihtiyaçlarını Devlet Malzeme Ofisinden sağlamalarını öngören 15 Mart 1962 sayılı tamam iptal edilmelidir.

2 — Devlet müesseseleriyle ilişkili devlet teşekkülerini bizzat ithalata gitmekten vazgeçmelidir.

3 — Özel sektör sanayinin ikti-

sadi devlet teşekkülerinden ve işletmelerinden almaktan olduğu ham maddi, iptidai ve yardımcı malzemeler özel sektörde ihracatı üzerinden verilmelidir (saç platinalar, pikk, kilitük, bakkı gibi).

4 — Tütün Satış Kooperatifleri ile Türkiye Tütün Ekicileri kanun tasarısı aracılığı ortadan kaldırılmalıdır. Kooperatifler, tek alıcı ve tek ihracateyi olmaktadır. Bu yapırsa «Tütünçülarımızın kaderi acemi ellere terkedilmiş» olsek ve siyâsi gayri kabîl zararlarla uğranacaktır. Kooperatifler istihsa saf hasında kalmadır.

5 — Fiskobirlik, bu yıl yaptığı tarza müdahale almalarından vazgeçmemelidir. Bunun yerine müstahsile verilen kredi artırmalı, kooperatif alım fiyatları daha düşük tutulmalı ve finansatınız serbest piyasaya düzeni içinde geliştirilmelidir.

6 — Gelir Vergisi oranları indirilmelidir.

7 — Devlet Planlama Teşkilatı yeterlidir. Teşkilat «esaslı bir reforma tâbi» tutulmalıdır.

8 — Yatırım sahiplerine emniyet vermek için, Anayasayı 39. maddesindeki devletleştirme hükümlünün uygulanımıyağının temin ve ilâni gereklidir.

9 — Yabancı sermaye kârların transferi kolaylaştırılmalıdır.

10 — İşçi Sigortalarına olan borçlar tâkside bağlanmalı ve bireylerin cezalar ve罚金 affedilmelidir.

11 — Konsorsium ve milletlerası kredi müesseseleriyle yapılan anlaşmalarda özel sektör yatırımlarının finansmanına öncelik tanınmalıdır.

12 — Devlet hiç olmasa 15 yıllık maddîte yatırım yapmayıcağızı alanları «detayı ve kategorik olarak» tespit ettiğinde ilâne etmelidir. v.s. v.s...

**Basın ve
dis etkiler**

Haftanın başında Salı günü TM TF'nın Eminönü Öğrenci Lokalinde düzenlenen «Türk basını ve dis etkiler» konulu açık oturum, gençliğin büyük ilgisini topladı. İki bin yakın dinleyicinin merakla izlediği oturumda Çetin Altan, İlhan Selçuk, Orhan Birgit, Sabahattin Selek ve Metin Toker konuşular. Oturumu Akşamın Genel Yayıncılık Müdürü Doğan Özgürün yönetti.

Konuşmalar, Zonguldak maden işçileri için bir saygı durusunu yapılmışından sonra başladı. İlk konuşucu Basın İlân Kurumu Genel Müdürü Sabahattin Selek, bizzat kendisi bir etki aracı olan basının, dis etkiler altında kalmasını muhîtem olduğunu belirtti ve bu basının ilân ve reklamlar yoluyla işleyebileceğini söyledi.

Konuşması yer yer tezahüratla karışan Çetin Altan, oturumun en ilgi çekici sımasıydı. Çetin Altan, meselevi yalnız basın açısından değil, Türkîyenin bütünlüğüyle dis etkiler altında bulunup bulunmadığı şeklinde ele aldı. Çıkarları dolayısıyla, basın siyasi iktidarlar kafa tutabildiği halde iktisadi iktidar karşısında boynu büükük kaldırmış ve bu half ile «âaliyetin kamu yararına» olmadığını belirtti. «Rotâiflerin kamu yararıaleyinde kullanılmazı Anavâsiya aykırıdır» diyen Çetin Altan, fikir hürriyetini kısıtlayan 141 ve 142. maddelerin kaldırılması ve parlamento'da sosyalist görtülerin de ifade edilmesi imkânının sağlanmasına üzerinde durdu.

Metin Toker'in en yüksek tırajbî gazetenin kar hesaplarını getirip okuması ve bu gazete savunması, dinleyicilerin protestolarına yol açtı.

İlhan Selçuk ise, basına İlân yoluyla yapılan baskılardan somut örnekler verdi ve gazetelere büyük ölçüde İlân veren kökü dışarıda büyük trösterin bu yolla basını kontrol altında tutma arzularının açık olduğunu söyledi. İlhan Selçuk, bu arada Ereğli Demir Çelik'in İlân kesme tehdidi ile Cumhuriyet gazetesi sahiplerine yapmak istediği baskıya Sayın Doğan Nâdi'nin gösterdiği sert tepkiyi de notetti.

Orhan Birgit basına kamu oyunu ekilemesiyle karşılaştı. Toplumun yanındaki çevrelerinin, özellikle gen-

Mason locası Demirel'i Suçlu buldu

Kim dergisi, AP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Süleyman Demirel'in, AP Büyük Kongresinde sahte bir belgeye dayanarak Mason olduğunu inkâr ettiğini de ileriye açıkladı. Demirel, Kim'in yazısını inzâre etti, «O hesaplar çoktan kapandı demekle yetindi. Aslında Büyük Kongreyi geçişimde mesele kapanmadı, Masonlar arasında da bir Demirel meselesi yoktur.

Meselenin, Kim dergisinde yer almamış perde arkası sudur: AP Genel Başkan adayının kongrede Mason olduğunu saklaması, Masonların kizâr ettiğini de ileriye açıkladı.

8 — Yatırım sahiplerine emniyet vermek için, Anayasayı 39. maddesindeki devletleştirme hükümlünün uygulanımıyağının temin ve ilâni gereklidir.

9 — Yabancı sermaye kârların transferi kolaylaştırılmalıdır.

10 — İşçi Sigortalarına olan borçlar tâkside bağlanmalı ve bireylerin cezalar ve罚金 affedilmelidir.

11 — Konsorsium ve milletlerası kredi müesseseleriyle yapılan anlaşmalarda özel sektör yatırımlarının finansmanına öncelik tanınmalıdır.

12 — Devlet hiç olmasa 15 yıllık maddîte yatırım yapmayıcağızı alanları «detayı ve kategorik olarak» tespit ettiğinde ilâne etmelidir. v.s. v.s...

Basın ve dis etkiler

«Türk Basınında kapitalizmin etkileri konusunda çıktı.

Soysal sözlerine, Türk basının bugünkü halının geniş bir panoramasını çizerken başlıyor. Buında özellikle Hürriyet Gazetesi'nin yaratma çalıştığı törlüme gayretlerini ortaya koymuyor. Sonra Türkîyeneden başka dâlinnan hâl ile ilkesinde ünâz olmayan «Resmî İlân» müessesesinin bir tabiiini yaptı, sayları dördü besi geçmeyen reklâmcılık ve İlâncılık şirketlerinin 1964 yılı içinde nasi 46 milyon liralık özel İlân ve rek-

dilmediğini de tetkik etmiş ve 1956 yılında Demirel'in Ankara Büyükkâşasına «Sra No. 43 - MAT. 48» numarasıyla kaydedildiğini da tesbit etmişlerdir.

Tahkikat tamamlandıktan sonra müfettişler İstanbul'a döndü, Maşrûk-i Azam'ı ve Büyük Kâtibe durumu bildirmiştlerdir. Bu arada, Demirel'in yakın arkadaşı olan Maşrûk-i Azam kaymakam ve tahkik heyeti başkanı Mobil'i Necdet Egeran, Demirel'in AP Genel Başkanlığına seçilmiş olduğunu, yarın Başbakanı sayılabiliceğini, bu bakımından olayın üstine gidilmesi ve tahkikatın kapatılması fikrini savonmuştur. Maşrûk-i Azam Doktor Ekrem Tok da bu görüşü uygun bulmuştur. Zaten her şeylerin gizli kalması prensibi ile hareket eden ve Masonluk meselesini Demirel dolaşımıyle gün yüzüne çıkmasından da tedirgin olan Türkiye Büyük Locası, müfettişlerinden yazılı bir rapor vermemeğini istemiş ve olay, sadece Ankarada yâkutsız ve sahte belge hazırlayan Hikmet Turat'ın cezalandırılmasıyla kapatılmıştır.

Bu olaydan kısa bir süre sonra, Maşrûk-i Azam ile konuşmak üzere, Türk Yükseltme Cemiyetinin İstanbul'daki Genel Merkezine gittil. Genel Merkez, Galatasaray'da, eski bir biraderin adını taşıyan belgeye, cemiyetlerinin «Türk Yükseltme Cemiyeti - Türkiye Büyük Locası - Ankara Subesi» mührünün basılmış olduğunu, ancak «İkinci Başkan» imzasının yerinde ikinci başkanlıkla iliştiği olmayan gizli mesul bir «birâber»in imzasının bulunduğu olduğunu görürlerdi. Bu locada mührü ve anteli kâğıdı kimin ele geçirileceği ve imzâsını kimin altına alabileceğinin araştırılması, sonunda bir iş, Devlet Su İşleri'nden Demirel'in AP kongrede okunduğu üzerine de Maşrûk-i Azam'ın sunuları söyleşildi: «Hükmâ Mason, bir başkan için Masonluk Turat'ın yaptığı ortaya çıkmıştır. Demirel'in pek yakın bir arkadaşı olan ve DSI Genel Müdürliğinden ayrıldıktan sonra taahhüt işlerine girişmiş bulunan Hikmet Turat'ın çalışıp dinlenmiş, o da bu işi sifir Demirel'in seçim sansı kurulmasının direğine târif etmiştir.

Mason Locası Mulfettîs heyeti kâsi burasında Demirel'in gerçekten Mason Locasına kaydedilip o-

İlhami Soysal

Açık oturumda konuşular

lâm Türkiyeyi beş altı gazeteye hangi ölçüler içinde dağıttıklarını detaya inen rakamlarla verdi. Meslek hayatının zenginleştirildiği misallerde, kapitalizmin etkisi ile belli başlı gazetelerde bir türli yazılmayan bazı olayları anlatı, örnekler verdi. Soysal sözlerini, «Basın artık bir sanayidir. Üç beş yüz bin liralalla, hatta bir iki milyon liralara gazete çıkarmaya başlıyor. İlhâncılık sâhibi, büyük bir iş adamının istediklerini yazmakta, Arada, doğrusu söyleyip yazanlar da elbette vardır ama, bunlar açık bahasına, İşlerinden olmak bahasına doğrulan yazabilecekler, çok kere de kâlemelerini ucuna kadar gelen gerçekleri görmemekten girmek durumunda kalmaktadırlar. Bu nedenle Türk basınında yüzlerce açılışlığı vardır. İmkânları kitânamusu opinyon gazetelerinin dışında Türk basınında parçayı verenin ölçüdüne ötmektedir, bu bölgelere bî inmeli gazete haberleri okurken buna göre değerlendirmeli» diyecek bitirdi.

Sosyalist Kültür Derneği'nin, gelecek söyleşisini 20 Mart 1965 günü saat 16'da, Çebeçî Hukuk Fakültesi karşısı Seyhan Dükûn salonunda, İktisat Doktoru Melih Tümer, «Üçüncü Dünya, Dış Ticaret ve sosyal izme dair» konusunda yapacaktır.

Niyazi Berkes, Türk aydınlarını anlatıyor

«Hürriyet» e kavusma

1908'e kadar Abdülhamit İdaresinin mahpesi içinde aydınların idealindeki kavram «devrim» değil, «hürriyet» ti. 1908 olayına «devrim» yani «inkılâp» denmesi olaydan sonradır. O zamana kadar topumsal devrim (ıçtimai inkılâp) kavramı da yoktu.

Aydınlar arasında «toplum» a dönemde peygâhî bâticiliğin şartları aında şeikhîmîs olan bâticilik tükirlerin, Türk toplumunun doğası işaret eden yönlerde dönmeye karşı bir tepki olarak, 1908 ve doğrudan «maga başı». 1908'den sonra gelen hürriyet rejimi, Namık Kemal'den kalan hürriyet ideolojisini yalanlayınca, «devrim» (inkılâp) kavramı kuvvetlenmeye, «toplum» a doğrudan dönüp bakma eğilimi de şiddetlenmeye başlıyor. O zamandan itibaren, eski «şâtiyat-i insâniye», «câmiâ-i berberîye» gibi komik terimlerin yerine düpedüz «toplum» (cemiyet) terimi de serbest serbest kullanıma mağaza başlıyor.

Ihtilâl veya İnkılâp

Bugün olduğu gibi, o zaman diâmîzdeki «devrim» kelimesi belirli bir anlam taşımıyordu. Hatta o zaman şimdiki tek kelime yine usteliği iki keline vardı: biri «İhtilâl», diğer «İnkılâp». Birincisi ile daha ziyade bir darbede yapılan hükümet değişikliği; ikincisi ile daha ziyade topumsal hayatı meydana getirilen değişiklikler anlaşılmıştır. Fakat her iki kavramda da değişme toplumun bir sınıf veya sınıflarının veya halkının yapacağı şey olarak anlaşılmaz. Birincisi, ya ordu ya da ordu ile birleşmiş siyaset adamları tarafından yapılan hükümet darbesidir. Bu yolda yapılan ilk deneme evvelce sözünü ettigimiz Kuleli Vakıf'ında başarısızlıkla sonuçlanmıştır, fakat daha sonra Abdülaziz'in düşürü meşinde başarı ile sonuçlanmıştır. Abdülhamid'in en çok korktuğu bu idi. Onun asıl korktuğu kuvvet halk değil; halkın kendine sâdik olduğundan emindi; Tanzimatın yıkım bâticiliğinden perîsan hale gelen halk, halifesi dört elle sarılmıştı. Abdülhamid'in asıl korktuğu sıvî aydınlar değil, subaylarla siyaset adamları idi. Çeşitli usûllerle bunları 1908'e kadar kontrollü altında tuttuktan sonra korktuğunun başına geleceğini görince Abdülaziz'den daha usta davranıp Anayasayı iade edeceğini ilân edince halk ve aydınlar bayram ettiler ve meşele kalmadı sandılar.

İkinci terime yani «İnkılâp» keimesine gelince: bu çeşit değişiklikler yapmadı akla ancak iki yol gelebilir. 1) Kanunlar yaparak değişiklikleri sağlama; 2) alâşurma yolu ile yani eğitim, propaganda, telkin usulleri ile yeni kuşakların yeni fikirlere göre yetişirilmesini ya da eski kuşakların yeni fikirlere isindirilmesini sağlamak suretiyle değişiklikler yapma.

Devlet ve Devrim

Fakat gerçekte bunların ikisi de tek bir yola çıkar: ikisi de iktidarda bulunan bir önder ya da bir hükümet ve onun organları tarafından yapılacak bir iştir. Eğer önder, meselâ Ataturk gibi, toplum ölçüsünde prestij kazanmış bir kişi ise onun devrimci hareketleri ve prestij kazanır; hattâ halk onları anaması veya istemesi bile kabul eder, zaman'a alışır.

Fakat hükümetler böyle önderlerin elinde değil de değişiklikleri istemeyenlerin elinde ise, ya da bugünkü gibi yarılmış ağızla istiyorumlarla hiç istemeyenlerin karmaşıkları kimse de o zaman hiç bir devrimsel adım atlamaz.

Türkiye'de bunlardan başka devrim şekillereri görülmemiştir. Demek ki, devrim kavramı batıda kullanıldığı anlamdan farklı anlamda kullanılır. Türkiye'de batı anlamında, yani ister anıtsız ister sürekli olarak toplumsal sınıfların işi ile ve onların isteğine göre, toplumun yeni baştan kurulması şeklinde devrim geleneği yoktur. Bizde bu anlamda yalnız gericilik geleneği vardır.

Aydın ve Devrim

Bu da karşılık, Türkiye'de, toplumsal

NIYAZI BERKES

devrim meşelerinde batıda fazla bir rolü olmayan bir grup vardır. Bütün geri kalmış toplumların değişim işlerinde bunun olumlu ya da olumsuz bir rolü olmuştur. Bu da okumuş aydın grubu! Abdülhamit: devrinde olduğu gibi okumuş muhafaza bir önderin veya hükümetin kulu haline gelirse orada devrim imkânları yok olur. Böyle olmayı, zamanlarda bâzide aydın grubu olarak İlerici ve devrimcidir. Özellikle Türkiye'de aydın, gericilikten ziyade İlerici'lik yanını tutmuştur.

Bazı geri kalmış toplumlarda okumuşların çoğu toprak ağası sınıflarından geldiği gibi muhafazacıdır. Müstemele veya peyk haline gelmiş memleketler, batıda okutulmuş aydınları da genellikle olarak muhafazıcıdır. Bize, peykçilik şirelerimize rastlayan zamanlarda Avrupa'da veya Amerika'da okutulmuş aydınların çoğu bu eğilimdedir. Böyle şirelerde, batıda okumamış o'an aydınların, bütün eksikliklerine rağmen, düşünceleri hayatında oynadığı devrimci rol daha üstün ortadadır. Genel olarak diyebiliriz ki, Türk aydın, özellikle hükümet değişim istemeyen kişiler elinde o'duğunu zamanlar eğilimi İlerici olmuş, okumuş kütlesi ile hükümet arasında daima bir gerginlik bulunmuştur.

Aydının Karşılaştığı Anomaliler

Fakat Türkiye'deki aydın kütlesinin, başka geri kalmış toplumlara kıyasla daha İlerici eğilimde olmasına karşılık, onun çok

önemli bir eksiksliği vardır: okumuşlar kütlesi, istediği değişikliklerin yapılması kendini etkili yapacak bir kuvvetten yoksundur. Bugün bile birçok geri kalmış toplumların uğraşlarında aydınları gösterdiği örgütü uğraşı gezenekânen Türk aydınları şaşılacak ölçüde yoksundur. Mesela, Hindistan'da silâh ve kuvvet kullanma imkânsızlığından ötürü okumuşların çabaları ile büyük bir ulusal kurtuluş gerçekleşmiştir. Türk aydın, bu gibi çabalara ve başarılara ya ilgisizlikle, ya da İstiklâk'la bakar. Mesela, son zamanlar müstesna, hiç bir Türk aydını Gandhi'yi ciddiye almamış, ona pisirkilikler, egeziği gülüşün bir uğraşı sembolü olarak bakmış, hatta onu çıraklıkkı, keçi südü ile beslenme gibi muhafazılık gildiğisini olarak anlamıştır. Gandhi'nin yarı çıplak kıyafetinden, yarı aç yaşama seklisinde kader kendini tam bir halk sembolü haline koymasına bakarak onun devrimci yanına dikkat etmemişlerdir.

Gandhi halka tam anlamıyla hiç katıksız girebilemiş milyonları sıkış kolları ile yerden oynatabilmisti. Bizzat geleneğimizde bu, bir romantizm gibi gözükürse de aydın devrim dâvâsında yapsalnız kaldığı zamanı Juru'undan daha da hazır bir romântizmdir. Türkiye'deki aydın ilerliciliğinin, toplumculukun uzak veya toplumculüğün sadece Jâkirâsi edilen bir doktrinçilik olarak kalışı, ona özgü bir anomali olan İlericiliği bâzandır. Aydının kendisi toplumsal bir kütte teşkil etmediği gibi, toplumun sınıfları da kendisiyle birlikte değildir. Sonuçta aydın işi, sadece bir fikir yayına işi olarak kalıyor. Bu fikirler ne kadar yayılıyor, ne kadar etki yapıyor, bilinmez ve aranmaz, sadece okumuş arasında etki yaptığı muhakkak.

Aydın - Hükümet - Halk Üçgeni

Aydın toplumsal etkisizliğini azaltınca ister istemez umudunu gene hükümete bağlar, ve burada bizim topluma özgü ikinci bir anomali ile karşılaştır: Hükümet ne kadar toplum sınıflarından bağımsızlaşsa devrim şansı o kadar artar; ne kadar sınıfları etkisi altında olursa bu şans o ölçüde azalır. Bunu, Meşrutiyet devri aydınlarının «hürriyet» ve bugünkü aydın «demokrasi» ideallerine uygulayarak ifade edersek söyle olur. Hükümet ne kadar aydınları istediği İlerici hürriyeti vermiyor ya da halkın iradesine dayanıyan bir hükümet olursa devrimci olma şansları fazla; hükümetin hürriyetçi ve demokratîci olduğu zamanlarda ise bu şanslar azalır!

Tanzimat Aydınları

İşte bu iki anomali, ilk defa olarak Meşrutiyet devrinde fark edilme ve bunun sonucunda ilk defa olarak aydın, kendisi ve halk ile ilişkisi konusu üzerinde düşünmeye başlıyor.

Geri Tanzimat jöneninde de okumuşlar, hükümete karşı değişiklik uğrına savaşa başlayınca, istedikleri gerçekleştirmeye kudretinden yoksun oldularını görünüşlerdi. Avrupa'da bulunan Yeni Osmanlı'ları, kendilerine para yardımında bulunmak zengin Misir paşası hükümetle uzlaşır, parayı kesinçle ne yapacaklarını şaşırırlar. O zaman anıtlar ki, kendileri devrimcilik sınıflarından mahrumundurlar. Kimisi umudu lây bir padışa hâlinde gelmesine, kimisi lây bir sadrazamın tâyin edilmesine bağlayıp birer birer memlekete dönmeye başlırlar. Hicbirinin hatırına halk gelmiyor. Çünkü reaya'ktan yeni tekme halka siyaset bir rol göremedikleri gibi okumuş istedigi değişiklikleri (bu değişikliklerin İslâmîğa tâpatip uygun olduğunu kanıtlardan) halkın da işe gitmeye, ancak hükümetin istibâdi veya cehâdet yolu zâuden bu isteklerini gösteremedik'lerine inanıyorlardı.

Nâmidâ Kemal, bunu ispat etmek için yazdığı piyesle açık bir ityatî dolusu halkta vatandaşlık heyecanının yaratıldığı coşkuluğa bakarak bu sâmsâda hâri gitti. Bu vak'a üzerine sârgüne gelişlerini anlatan bir sârgün arkadaşının tasviri cidden göz yaşartıcıdı: Kemal ve arkadaşları kendilerini götüre

cek vapura bindirilmek üzere zaplyeler arasında Sîrkeci'ye getiriliyor. Gelen geçen, dükkanlarından çıkan esnaf ve halk kaldırıdan seyredeler; kimisi güler, kimisi «kim bun'arı ne yapmışlar?» diye sorar. Birkaç «galiba efendimiz ubudiyette kusur etmeler» gibi birşeyler söyler; veya buzu anlatan söyle. Fakat Kemal halktan emin; bâzı de zaplyeler hâlcum edip ellerinden acaklarına inanıyor. Arkadaşının manevî tını kuvvetlendirecek sözler söylüyor. Vapur kalkar, sârgüner güvertede kendilerinde uzalaşan karaya ve halka bakarlar; Kemal hâlâ sarsıması; Marseyyezi mirildâmî gemi Sarayburnunu Jöner; Marmaraya gider; İstanbul sisler içinde belirsizlenen başlar, ve Kemal, o her zaman cesur, o her zaman iyimser adam bir çocuk gibi gözlerine mendilîne görmüş ağıyor.

stibdat Devri Aydınları

Abdülhamit dönemine gelince Namık Kemal o devrin okumuşlarına kıyasla gerçekte bir kahraman, bir dev gibidir. Buna beraber, o devrede okumuş azalmış dehîtersine coğalmıştır. Türk okumuşluğunun asıl polluğu o devirdir. O devrin okumuş ugumunu verdiği vasıflar zamanımıza kadar kaybetmemiştir. Tanzimatın peykçilik döneminden sonra gelen Abdülhamidin sömîrgâsteşî rejimi dört çeşit okumuş kütlesi ve geleneğine zarar verdi:

1) Kapıkulu okumuşlar 2) topumdan kaçan bireyler, hayâclı, sazâçı okumuşlar; 3) tâlim köksizleşmiş yabancı kuklası zâuppe ya alafranga okunuş; 4) polisâ devamîligi sayesinde hiç yetsem'ye, göz açmayan ciddi aydınlar.

Mesrutiyet gelince çoğunluk halâ ilk gruplardır; fakat ilk defa olarak topluma diyecek, eceğimiz dördüncü grup ufak bir sâdîn kütlesi ortaya çıkmasının imkânı duyu. Bunlar ilk defa olarak hâltan, toplumda söz etmeye başladılar. Toplumculuk görevi ilk defa olarak aydınlar arasında kendini belirtmekte başladı. Mesrutiyetin bu genç aydınları, halk kütlesi ile aydın arasında mümâsebet meselesi içinde. Yeni Osmanlı'ya aydınları kadar saf ve iyimser Jeğîderdi. Tedâkileri değişikliklerin, uğrunda halkın davranışları değişiklikler olduğunu safâdicesi inanıyorlardı. Devrimlerin gerçek dayanamamı hâlk olması gerektiği düşünlüklerle beraber, bu devrimlerin yalnız hükümet değil, aynı zamanda halkın kendisi müssessesi ve inançları olduğunu gösterdiler. Hâlk ile okumuş arasındaki uçuruma ilâve olarak, bunun sezzîmî olması aydın durumunda bir anımlının daha bulunduğunu gösteriyordu.

Demek ki, ilk defa olarak aydın aydınının önemini, onun yarattığı problemlerin yükülmüş sezmeye başlıyor. Artık, iş modernleşme dâvâsı, ister kimlik dâvâsı olur, birincinin birey kafası aydınlanması, ilim-i İrfan ve hatta halk bireylerinin «sâ'î» amâdâvası omadığı. İkincinin toplumsal örgânimîinden yoksun Müslümanlığının dâvâsı olsadı, o zamanla halkın kendisi müssessesi değil, aydınların kendisi müssessesi ve inançları olduğunu gösterdi.

«Halka Doğru» Hareketi

Gene bu dönemde ilk defa olarak yeni işsey daha görüyoruz. Aydınlar üzerine Avrupa fikir tesirinin yanı sıra şimdîye kadar tesiri olmamış olan başka bir kaynaktan olan fikirlerin dolaylı olarak da olsa, serpilleri gelmiş. Bu kaynak, Rusyâdakî halka hareketinin fikir'leridir. Dolaylı da olsa hareketin serpillerinin gelmesi tesadüfi değildi. Çünkü gerek Rusya, gerek onun toplumî diğer memleketler Türkiye gibi Batı'ya girmâdan olsalar, fakat ona girmekle birlikte olsalar, gerekli gidişlerini yapmışlardır.

Rusyâda 1870'larında gelişmiş olan «narodîchestvo» yâni hâlkçılık denen hâket, 1890'larına kadar sâren tarîhinde bir sahâfalar geçirmiş bir hareket olmakla beraber Rusyâdakî aydın ve halk mümâsebetlerinin çeşitli yanlarını yânsıtar. Ancak halka gitmesi fikri ile başlıyor; önce bu aydın halka gidiip onu aydınlatması içinde dilişiniliyor. Daha sonra aydın halkı aydınlatması değil, aydınla kendisiyle halktan toplumun meselesi niğrenmesi dilişinice gelindi. Nihai Rus toplumunun gerçekle alması istenilen temelîn geleneksel müsâseseleri, özellikle köy komünâsi olacagi dâvâsi şekline gidiyor. Toplumsal devrim dâvâsında aydın halk ile bireleşmesi dâvâsında halinden çıkış bir muhafazâcılık, bazan da Rus ulusunun siyâhî evrîminin Batı uygurlığında toplumların evrîminden tamamıyla ayrı nitelikte olduğunu söylemek bir sonuçu varmış yüzünden 1890'lardan itibaren Marksist toplumculara reddedildi.

İşte Rusyâdakî bu hâlkçılık akımının dolaylı yâdan Türk aydınları arasında serpilleri hissedildi. Buna birlikte, Rus ve özellikle Bulgar aydınlarıdır. Nâmidâ fikirleri bunlar arasında, özellikle yâda öğretmenler arasında, Meşrutiyetten

zeli yıllarda çok kuvvetlenmişti. İkinci, Rusyadan gelen Türkler oldu. Meselâ, Petersburg Üniversitesinde okuyan Hüseyinzade Ali, oradaki ihtiialci ta'eb'e komünlerini görmüş, hattâ Namık Kemal'in adını da ilk defa arada duymuştu. İstanbul'a gelip Tıp Fakültesine girişince birkaç arkadaşı ile birlikte bu narodnik modeli üzerine ilk üniversitede gizli talebe cemiyeti o'an İttihat ve Terakki Cemiyetini kurmuştu. Türk aydınları ihmali ki ilk defa olarak, daha Abdülhamit zamanında. Hüseyinzade Ali gibi kimselerden Rusyadaki Üniversite ve Jinnazym öğrencileri arasında çok salgın olan narodnik hareketi hakkında dolaylı olarak bilgi edinmişlerdi. Bu cemiyeti kurulardan biri olan Abdullah Cevjetin daha sonra Isviçrede yayındı. İçihat dergisinde de bunun yankılarını görüyoruz. Meselâ, 1905 Rus İhtiyaçından sonra Kırımda yeni bir dergi çıkarmaya başlayan Sabri Ayvazof, İçihat dergisine yolladığı mektupta «Rus İhtiyaç-Kebiri» dediği bu ihtiial ile Jön Türklerin güttüğü anacı kıyaslayıp Osmanlı aydınlarını şiddetle kınyarak söylemiştir. «Rus aydınları, istibdada rağmen, yılarda çalışılar, halkı aydınlatırlar. Osmanlı aydınları ise sadece sıkılık taslamasını bilirler; korkakları. Çoğu kibar ailelerinde yetişmiş beyzadelerdir. Siz Jön Türkler, beş on bin kurban vermedikçe ellî yil daha ehramların tepesinden bağırsızsanız, Eyfel kulesinin tepebine çıksanız gene birsey yapamayacaksınız. Şimdîye kadar Abdülhamitle uğraşacaklarına biraz da memeketlerini baldırı çiplakları için çalışıardsı amaçlarına çoktan varılsardı.»

Üçüncü dolaylı yol, Ermeni aydınlarının başlatığı ve nasionalist Taşnak hareketinden ayrı olan sosyalist Hıncak hareketidir, cümlü bu ikinci narodnik fikir erinin şiddetli etkisi altında doğmuştur. Meşrutiyetin iâzinden sonra meşrû bir sosyalist parti olarak kurulmuş, Bulgar halkçıları gibi bunların da Meclis-i Meb'usanda temsilcileri vardı.

Bu üç dolaylı yoldan ge'en etki serpintilerini özellikle Omer Seyfettin yazlarında buluruz. Omer Seyfettin, bir subay olarak Bulgar aydınlarının halkçılık hareketini yakından tanımlamış. «Ashab-ı Kehfimiz» adlı uzun hikâyede bir sosyalist Ermeni aydınının ağzından yazmış, Osmanlı aydınlarına çevrili bir hıçdırı.

Halkçıların Devrim ve

Bati Görüşü

Meşrutiyetin gelmesiyle, hükümetlerden farklılığı ve nasionalist Taşnak hareketinden ayrı olan sosyalist Hıncak hareketidir, cümlü bu ikinci narodnik fikir erinin şiddetli etkisi altında doğmuştur. Meşrutiyetin iâzinden sonra meşrû bir sosyalist parti olarak kurulmuş, Bulgar halkçıları gibi bunların da Meclis-i Meb'usanda temsilcileri vardı.

Yaz'ından görüldüğüne göre, bunların Batı uygarlığının aylayıları Namık Kemal ve Edebiyat-ı Cedide anlayışından çok ileridir. Batılılaşma artık «sayılı irfan» meselesi olarak veya Batı neşânlığı şeklinde gözükmiyor. Tersine, Batı uygarlığının kendine özgü toplumsal temeleri olduğunu anladıkları gibi, Batı karşı objektif ve eleştirel davranışları var. İlk defa olarak Tanzimatçı, Yeni Osmanlı ve İslâmçı cesitten olmayan bir Batı aylayı, Meşrutiyete ortaya çıkan halkçı aydınlar arasında belirmiştir.

Sade Dil Davâsi

Bugün bizde hangi edebiyat kitabını açsanız orada Meşrutiyet'e birlikte bir milliyetçilik ve milli edebiyat akımı başladığı iddiasını görürsiniz. Halkçılar ve toplumcu-luk hareketi, erinden hiç söz etmezler. Halkçılar gerçek olarak sunur: Milli edebiyat akımı ve milliyetçilik, halkçılık hareketinden sonra ve onun şimdî özetleyiceniz hümâular arasında aldığı şekil olmuştur. Genç Kalender çevresi, hattâ Ziya Gökalp, hem de Batı Türkçü ve milliyetçi değerlere. Milliyet kavramı üzerindeki yazıları karışık ve belirsizdir. Osmanlı İmparatorluğu şartları içinde bunlar hem de Osmanlıcılardır. Gerçekte, Ziya Gökalp bile. Ulusal Kurtuluşa kadar, gerçek anlamıyla milliyetçi değil, Osmanlıcıdır. Milliyetçiliği, o dönemde sadeceler «mekfûre» (ideal) olarak anlatır ve bunu Türk aydınlarının halkçılık, yanı Türk toplumunu kendine dâvâsında girişeceğini stasya ve külâfetî çabalarda bir ölçü, bir yön-verici olaraq ileri sürer. Sade defa dâvâsının kendisi de halkçılık hareketinin sadece bir parçası iddi. Türkçülüğün, Birinci Dünya Savaşı sırasında Turancılık haline geldiği sıralar, yazardı yazar, Gökalp bunu sık sık okuyucularına hatırlatır.

Halkçılık hareketi en çok yazarlar arasında ilgi uyandırığı için aydınların halka gitmesi, halkı öğrenmesi, onun meselelerini yâzılında tanıtması ödevi ile karşılaşınca ya-

Ziya Gökalp, Kurtuluş Savaşı ve Kemalizm ile ömrünü tamamlaymış, fakat Meşrutiyet sonrası düşünün hayatında önemli bir rol oynamış bir düşünürdür. Türk toplumunun içinden çıkmaz hale gelen meseleleri üzerinde onun kadar kafa yoran, onun kadar ciddi ve namuslu bir düşünür bulunmuştur.

Halkçılara Çevrilen Hükümler

Fakat daha ilk adımda halkçılar kendilerini, Osmanlılığın yaratığı olan üç fikir genelindeki gelen yayılma ateşi ortasında buldular.

İlk hücum, İstanbul'un a'franga Baticılardan geldi. Bunların içinde, halkçılığın sonrasında Türkçülük şeklinde sokulan akımının başına geçmek gibi bir marifet gösteren Handullah Suphi gibi alafrangalar vardı. Fecri Atıcılar denen ve debiyat-ı Cedide esterlerin yeni döllü olan sanatçılardan toplumsal içten yoksun yapma dîl ve edebiyat anlayışını halk dilçiliğini sahâne aykırı bir barbarlık sayıyordu. Dikkate geçen nokta, bu alafranga esterlerin dîl halkçılarını derhal devrimci olmak suçu ile damga'amaları oldu.

Evet, Ziya Gökalp gibi, Abdülhamit rejimi Osmanlıcılığı, İslâmçılığı ve Baticılığı iyice dejenere ettiği hâle ve aynı zamanda mensuplarının hepsi bir ağızdan Abdülhamide söküldükleri hâle bu rejim on arı dünyada ve Türk toplumun halinden o kadar căhî, bir hâle getirmiştir ki Abdülhamî, devrildiği hâle onunla birlikte kendi fikirlerinin de ifâsına göremeyler, mesele erâ-hâlâ bu üç açıdan birine göre bakabiliyorlardı.

Afârângâ Baticılardan çevirdiği projektrât altında iyi bir hedef haline getirip bu devrimcilik siyâsesi halkçılara, arkadaş Osmanlıcılardan saldırları başlıdı. Buna da söyle diyorlardı: «Halktan bahsedivorsunuz, sözünü ettiniz ha, k. «Türk» dediğimiz cahî köylüdür. Buna uyandırarak kendilerine bir millîyet suuru vermekle, asıl millet olan diğer anasını huylandıracakınız. Böy'ece siz Osmanlı devletine ihanet ediyorsunuz. Biz bu milletlerin milliyetçiliğinin önüne geçmeye çalışıyoruz; siz ise onlara yardım ediyor, üstüne başımıza bir de Türk milliyetçiliği çkarıyorsunuz. Demek ki bunlar, haçları davramışının «milliyetçilik» demek olduğunu ileriye sürmeye başlıyorlardı.

O zamanlar, bizim şimdiki «ulus» deyimizin karşılığı olarak kullanılan «mi let»

rap milliyetçilerinin durumunun aynı olan bir durumu. Çünkü onlar da bir imparatorluktan kurtulma savaş içinde bulunan, milli burjuva, aranın yardım ile otomotiv veya bağımsızlık isteğinde bulunan kimselerdi. Rusyadaki narodnik hareketi, oradaki Müslümanlar arasında sosyalizme değil, nasionalizme dönüştü. Rus aydınları arasında da narodnik hareketi artik ölmüştü, çünkü bir tarafda arkaya gelen toprak reformları, bir tarafda kapitalist ekonominin köye kadar nüfuz edecek derecede tarihi oması yüzünden halktan bahsetmek veya ideal toplum köy komününde dayanlığını iddia etmek Rus sosyalist düşüncesinde artik gerçilik olarak görülmeyecekti. Rusyadaki kapitalist gelişime Müslüman nüfus arasında da canh bir burjuva sınıfı yaratılmıştı. Gerçi Rusyadaki Müslümanlar arasındaki milliyetçilik fikirleri hâlâ İslâmçılık, Tatarçılık ve Türkçülük ihtilâflarından kurtulamamış idiye de Türkiye'ye sağlanan mühacir aydınlar arasında milliyetçilik Tatarçılık ile Türkçülük arasında gidip gelen bir irkçılık şeklinde kendini gösterdiği gibi, Türkiye'deki halkçılarından farklı olarak bunlarda kuvvetli bir burjuvazi anlayışı vardı. Bunların belirli bir sınıf destekleri olması açısından Türkiye halklarına kiyasla bir üstünüğü olmakla beraber, siyasi kuvvet ve destekten yoksun olma gibi bir eksiklikleri vardı.

Türkîyedeki halkçıların nasionalizme dönmesi, Rusyadaki Müslüman aydınlarının isteğine uyuyorsa da bunların anadili Türkçülük, halkçıların kendi davalarını uyması gibi Osmanlı devletinin işine gelmemiştir. İslâmçılardan da asla kabul edemeyeceği bir şevidir. Denemek ki Jurum şu: halkçılar halktan uzak o'malarına, toplumsal sınıfları temsil etmelerine, Abdülhamit devrinde kalma hâkimîn üçluğun hâcumuna mâruz kalmasına ilâve olarak şimdî bir de kendi aralarına sokulan ve, yâbancı bir devlet altındaki bir halkın burjuva milliyetçiliğinin fikir erini benimseme durumuna düşüyorlardı. Bu, halkçılık hareketini gelişime imkânından mahrum ettikten başka, onu halkçılık dâvâsında ayıran başka bir şevidir, hattâ irkçılık veya bir pan-hareketi haline sokma inâkârlarını taşıyordu. Haçlılık hareketi, kendini bir alay mayın taraları içinde buldu.

Ziya Gökalp'ın Önderliği

Halkçılık hareketini bu mayın taraları arasında dolaştıra dolaştıra yeden kuvvetli bir düşün ve terim ustası çıktı: Ziya Gökalp. Bir alay yeni terimlerde veya eski terimlerde verdiği yeni anımlarla bu mayımların birer birer fizelerini çığara çığra Gökalp, devrimci aydınların hâcibîne tamamıyla tımyâyan bir istikamete doğru çekmeye müvaffak oldu. Bunu yaparken her birinden bazı şeyler aldı, bazı şeyle birbirini bırakı; bir yan dan Osmanîciliği, Baticılığı, İslâmçılığı gelecek yazda inceliyeceğimiz iki kavram etrafında yeni bastan tertipledi; bir yan dan da halkçılığı Marksist sosyalizmde ayrıraz Durkheim'in sosyolojisine bulayıp ondan tam Osmanlı İmparârağluğunun batacağı sıralarda «tesmütçülük» dediği solîdarizm ve meslekî temsilcilik ideolojisine u'astırıldı (Gökalp, daha sonra yâni Kurtuluş Savasından sora bu noktadan başlayıp Devletçiliğe geçmek fizere iken öldü).

Ziya Gökalp, Kurtuluş Savaşı ve Kemalizm ile ömrünü tamamlaymış, fakat Meşrutiyet sonrası düşünün hayatında önemli bir rol oynamış bir düşünürdür. Türk toplumunun içindeki çıkmaz hale gelen meseleleri üzerinde onun kadar kafa yoran, onun kadar ciddi ve namuslu bir düşünür bulunmuştur. O da Namık Kemal gibi, sonradan gelen erlerin onların zamanındaki şartların ve meselelerin niteliği hakkındaki cehaletlerinden ötürü keyiflerine göre tahrif ettikleri, putlaştırdıkları bir düşünürdür. Değil bizim zamanımızda, daha Âstârkâz zamanında bile ödevi bitmis olan bu düşünürün bizim ne putlaştırmamız, ne de put vâkfa iddiâsi ile ona saldırmasının gerekir. Bize düşen ödev, ödevini elinden geldiğinde fazla yapan bu adamı anlamanı, çalışma makamda çalışmaya devam etmek, uşrasılık meselelerin ne olduğunu kavramak, içinde bulunduğu tarîhsel şartlar yüzünden gücünün nerelede bittiğini, nerelede bugündümze yaramadığını, uyandığını anlamaktır.

Halkçıların Türkçülük

Haçına Gelmesi

Peykî Baticılardır, Osmanlıcılardır, İslâmçılardır yani bütün a'franga aydınlar halkçılarla hâkaret veya alay kasıvı. «Türk» adını takılar. Halkçılar yaşa yaşa Türkçülük - İslâmçılık - Kavimîcılık olarak tanınmağa başladı. Halkçılar bu kavram arda pişmiş adamı, değişilleri: çoğu ordudan ayrılmış pratik genç subaylardı. Daha kendilerine gelemeden, içlerine karışan başka bir unsur hem bunların halkçılığının bozmağı hem de halkların dumânlarına hak verdirecek fikirleri sokusturmağa başladı. Bu unsur, halkçıları Osmanlı Türkâvesi ve Türk halkı ile ilgilenenleri ziddiâna, Rusyadaki Müslümanların milliyet dâvâları i ve ilgili olan Rusya mühaciri aydınları.

Bunların millîyet meselesiindeki durumu, Türkiye'deki halkçıların durumunun tersi idi. Bunların durumu Rum, Ermeni, Arnavut, A-

Bugün Türk toplumu onu zamanında olduğundan çok ötelere geçmiştir. Bizim artık onda medet ummamız, onu papağan gibi tekrarlamamız, üstelik bir de tahrif etmemiz ancak utançlak bir şevidir. Ziya Gökalp'ı göz göre göre tahrif edip hâlâ istismar eden sar'atlananlarla bir imkânı vermemek için onu doğru ve yerinde tanımak ödevimizdir. Biz bunun, ancak konumuz açısından olanicı yapmaça çalışacağız.

GİZLİ RAPOR

Sümerbank, Erdemir'de yolsuzluklar tesbit etti

Ereğli Çelik dosyası, ne kadar gayret edilirse edilsin, kapatılmamışacak ve zamanı gelince mutlaka açılacaktır

Yeni Hükümet, 25 Mart'ta Ankara'da toplanacak Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları A.Ş. Genel Kurul toplantısında önemli bir imtihan gereklidir. Zira, Genel Kurul toplantısı, yöneticileri ustaca mizanseri ile yolsuzlukları bir illüzyonist maharetiyle gözlerden silmesine yarayacak bir sahne olmak istadıdır. Düşürilen Hükümet, bu hovarda şirketin durumuyla ilgilenmiş ve elindeki mahdut murakabe imkânlarını sonuna kadar zorlayarak israf ve yolsuzlukları önleme yoluna girmiştir. Hükümet dengesizliğini fırsat bilen Ereğli Çelik yöneticileri yeni oyularla durumunu kurtarmaya çalışmaktadır.

(Bakınız: YON'ün bu sayısındaki başyazı.)

12 Mart'ta yapılacak olan edilen olagastırı toplantıda vazgeçmemiş ve 19 maddelik bir takımkat konuları listesinin mevcutetine rağmen Murakiplar raporunda şartlı ibraz təsviye edilmiş, meselein örtbas edilmesi yoluyla gidileceğini haklı olarak düşündürmektedir. Fakat, bugün bir başarı gösterilse dahi, Ereğli Çelik dosyasının bir gün mutlaka açıldığı unutulmamalıdır.

YON, Ereğli Çelik yolsuzlukları ile ilgili Sümerbank Raporu ile Murakiplar Raporunu yayına makla görevini yaptığı inancındadır:

SÜMERBANK RAPORU

20 Şubat 1965

GENEL MUDURLUK
YÜKSEK MAKAMINA

Özet: Ereğli Demir ve Çelik
Fabrikaları T.A.S. Hk.

İstiraklerimizden Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.S., kireç taşı içinde yolsuzluk olduğu iddiasıyla İstanbul'da Nisantaş Valf Konagi caddesi No: 102/5 de müzakirelerde Salih Muzaffer Kuyas firmamumum vekili Orhan Madenci imzasıyla Bankamız bir ihbar yapılmıştır. Söz konusu ihbarın bütün teferruatıyla yapılacak müamele hakkındaki düşüncelerimiz 27 Ekim 1964 günü 76 sayılı mizakerenle yönetim kurulundan görüşülmüş ve gerekli kararın alınması ricasıyla Yüksek Makamlarına arzedilmiş yönetim kurulunun 27/10/1964 1964 yılında ihbar konusu Ticaret Kanununun 356'ncı maddesi gereğince şirket murakiplarına duyurulmuştur.

a) İhbar konularının varit olup olmadığı,

b) Varit ise mesullerinin kimler olduğunu, mesuliyet dereceleri ile birlikte tesbit ettirilmesi hususlarının takip ettilmesi,

c) Tahkikat sonunda tanzim olunacak raporun bir nüshasının yönetim kurulumunda tezakkür edilmek üzere bankaya tevdilin istenmesi,

d) Fevkalâde genel kurul toplantısının yapılp yapılmaması hususunun murakipların raporunun kurula intikal ettirilmesinden sonra karara bağlanması, 1188 ile karar altına alınmıştır.

Bankamız Personel Müdür Ayhan Aksungur ve Karabük Demir ve Çelik İşletmeleri Mîsâvîri Hâsim Gür'dan müteşekkili murakiplar heyeti 14/11/1964 de talebimiz üzerine genel şirket merkezinde gerekli Bartın, Ereğli'de bir ay süre tərkîkat yapmak neticesiyle 12/12/1964 günüm raporlarımı 16/12/1964 de şirket idare meclisine tevdil edilmiştir.

Ayrıca söz konusu raporun bir nüshası 10/11/1964 de Sanayi Bakanlığımıza gönderildi. Kez Yeni Yönetim kurulu kararı No: 12 sahiplik raporun özetî məsiyətindən sonra notice ve temsilcileri kimi 31/12/1965 gün Yeni Yönetim kurulunun təsdiq etməsi sunulmak üzere yüksek kamılarına arzulunmuştur.

Evet! fabrikası həkkündə bu ihbarı müteakib 22 Aralık günü yapılan C.B.P. garap-

toplantısında Zonguldak Milletvekili Mehmet Ali Pestilci şirkette çeşitli yolsuzluklar olduğu yönündə iddialarda bulunmuş ve 22 Aralık 1964 den bu yana Ankara ve İstanbul matbaasında adı geçen gurup söylemenin tekârulamakla beraber yeni bazı iddialarda iddiaları sürefleştirmiştir.

Başında yer alan onguldak milletvekili Mehmet Ali Pestilci tarafından ileri sürülen iddialar günde gündüz takip olunmuştur. İddia sekiz madde halinde şudur:

1 — Ereğli fabrikasında 450 milyon sultismal vardır. Bu sebeple tesiles dünəndəki kurulan teslere nazaran 3-4 misli pahalıya mal olmuştur.

2 — Şirketin Süleyman Demirel temsilcisi bulunduğu Morrison firmasına hakem karışıyla nakten 10,5 milyon lira ödemiştir.

3 — Morrison davâsi hakem olan üç kişiye 1.600.000 lira ödenmiştir.

4 — Morrison davâsi dolayısıyla bir kişi şirkət personeline 200.000 lira dağıtılmıştır.

5 — 48 lojman inşaatında zarar ettiğe gerekçesiyle Süleyman Demirel firmasına 3.000.000 lira yardımına koşulmuş ve 52 lojman inşaatı tərkîhan bu firmaya verilmiştir.

6 — Şirket başında bulunanlara bəzi bayiliklər verilmiştir.

7 — Fevzi Akkaya firmasına liman inşaatı dolayısıyla proje tədâlüsü yolda dibe 10 milyon lira daha ödemiştir.

8 — Kireç taşı ihalesinde yolsuzluk yapılmıştır.

Sonuncu İddia yukarıda arz edildiği üzere Ayhan Aksungur ve Hâsim Gür'dan müteşekkili murakiplar heyetine incelenerek bir rapor verilmıştır. Bu raporun tərkîkindən kireç taşı işinin şirkətce yürütülməsi sırasında aşağıda kaydedilen çeşitli ihmali ve usulsüzlüklerin yapılması olduğu anlaşılmıştır.

1 — Şirketin esash bir inceleme yapmakszı 1962 yılında 1963 ilk yarısına kadar Armutlu ocağı üzerinde oyalanarsa zaman kaybetmeleri ve emin bir kaynak təmin olunmaksızın ihale cihetine

gitmeleri tenkide değer görülmüşdür. (Rapor sahife 32 ve şirkətin basıretkâr hareket etmediği (rapor sahife 39) kanaati doğmuştur.

2 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

3 — Sezai Türkés. Feyzi Akkaya firması ile mukavele yapılmıştır.

4 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

5 — Muteahhidin ocağından İlk planda liman inşaatına tag vermek mecburiyetinin,

b. Ocak ruhsatının Bayındırık Bakanlığına alt olduğu,

c. Muteahhidin elindeki makamların büyük kısmının Bayındırık Bakanlığına alt olduğu,

d. Muteahhidin yeni ocaklar te-

min edemediği, müraciət ettiğii ocaklärın iştirâfi olduğu,

e. Bartın'da şirkətin elindeki dolomit ocağına bol miktarda kireç taşı rezervi birləşti,

f. Yüksek firmaların yakınında işletmeye açılmış mukarreci olundan işin daha fazla gecikməye təhammül bulunmadığı,

g. Şirkətin Bartın'daki ocağının bu işe təhsil olunduğu ihale şartlarında təhlükəsizliklə işlənilən təhsil olunduğu,

h. İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

4 — Muteahhidin 28/5/1964 günü idare meclisinin təsvib olunmasıdır. İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

5 — Muteahhidin 28/5/1964 günü idare meclisinin təsvib olunmasıdır. İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

6 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

7 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

8 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

9 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

10 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

11 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

12 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

13 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

14 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

15 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

16 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

17 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

18 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

19 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

20 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

21 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

22 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

23 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

24 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

25 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

26 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

27 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

28 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

29 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

30 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirkətinin denizden nakliye teklifinin sayan kaflı görülmemesi fistının, keşif fiyatının dununda olmaması sebebiyle ihale dişi bırakılmışında isabet yoktur. Bu surette ihaleyi seyri başka bir yönde tevih edilmişdir. (rapor sahife 40)

31 — İhalede 37,5 TL ton fiat veren Ortadoğu şirk

Petrol Fiyatı Meselesi

Mehmet Erdemir

(Yüksek Mühendis)

PETROLÜ memleketimize, dünya fiyatlarının yüzde 35 üzerinde satan yabancı şirketler, son zamanlarda rize gösterdikleri yüzde 10 bir indirimle yetinmek hususunda direnmektedirler. İnönü Hükümeti ise yüzde 10 indirimini yeterli bulmamış, daha büyük oranda bir indirim sağlamak için petrol şirketlerini zorlamıştır. Türk teknisyenleri, yabancı şirketler dirence de, petrol fiyatlarını indirmeye yetkili olduğu hususunda görüş birliğine varmışlardır. Simdi yeni Hükümetin meseleyi olumlu bir sonuca bağlaması gerekmektedir.

Aşağıdaki yazda Yüksek Mühendis Mehmet Erdemir, dünyadaki petrol fiyatları mücadeleşini incelemektedir:

Dünya petrol şirketleri kadar sır saklayan başka bir grup yok gibidir. Kimse şirketlerin ham petrol maliyetini kesin olarak bilmeyebilir. Birinden, daha doğrusu tahmin edilen istihsal maliyeti, devlet hizmeti ve hisselerinin önemmesine esas olan hesaplardan ek olarak neticelere dayanmaktadır. Buna göre en ucuz istihsal maliyeti ton başına 3-3,5 dolar ile Orta Doğu, en pahalı da ton başına 6-7 dolar ile A.B.D.'dir.

Petrol şirketlerinin kariel haliinde çalışmalarının en önemli delillerinden biri, ham petrol satış fiyatlarındır. Petrol şirketlerinin «Posted Price - ariye fiyat» dedikleri bir ilan edilmiş fiyatları vardır. Bu ariye fiyat, istihsal merkezlerinde ve bilhassa Basra körfezindeki teslim fiyatını ifade eder. Petrolün gravite derecesine göre bir miktar değişen bu fiat meseli Kuveyt petroleri için uzun zamandan beri sabit olup varil başına 1,59 dolardır. Yaklaşık olarak 7,3 varil 1 ton olduğundan ham petrolün şirketlerce ilan edilen ton satış fiatı takiben 11,5 dolar civarındadır.

Ariye fiatın senelerden beri değişmemiş olmasına rağmen, petrol şirketlerinin bazı menleketlere, bu fiatın altında petrol satın almakla yükümlü kalmaları da bir vakadır. Şimdi bunun sebeplerini araştıralım. Bu konuya, «Öl regiert die Welt» ve «Ölmaechte im Weltstreit» adlı kitapların müellifi bulunan Alman petrol mühendisi Joachim Joosten, 1963 yılında yayımlanan son kitabında şu başhebe bağlamaktadır :

1 — Dünyada, Süveyş krizinden beri gittikçe artan bir petrol üretimi fazlası vardır. 1960 senesi için bu fazlağın içinde 7 milyon varil olduğu anlaşılmıştır.

Bu istihsal fazlığı sebebiyle ham petrol üretimi kısılmaktadır. Yeni bulunan petrol yatakları sınırlı istenilmemekte, mevcutlardan verimsiz görülenler vaktinden önce terk edilmektedir.

Buna rağmen üretim artmaktadır. Çünkü şimdide kadar petrol müstahsılı olmayan memleketler de petrol çökümüne başlamışlardır. Jeosten'in yukarıda bahsettiğimiz kitabında bu konuda aynen söyle denilmektedir.

... Bugün dünyada hiç mübahagazır büyük bir petrol bolugu vardır ve bu durum daha yillara süreceğe benzemektedir. Bu gidisi ancak büyük bir harp çıkması veya Süveyş krizine benzer uluslararası ağır bir olayın meydana gelmesi halinde degişebilir.

2 — Sovyet Rusyanın petrol üretimi ve hür dünyaya petrol ihracı da artmaktadır. 7-8 sene önce yapılan hesaplara göre Rusyanın hür dünyaya yapacağı petrol ihracının 1965 yılında 25 milyon ton olacağı tahmin edilmektedir. Halbuki Rusyanın batıya yaptığı petrol ihracısı, daha 1961'de bu mertebe bulmuş olup 1965 de 50 milyon tona yükseleceği tahmin edilmektedir. Öte yandan Rusya petrolde parsel ofis olarak tabii gaz üretimi de artlığından Sovyetlerin ihracı imkânı da gittikçe artma temennili gösterecektir.

3 — Libya ve Böyük Sahrada bulunan petrol, Avrupa piyasasında yavaş yavaş Orta Doğu petrolünün yerini almaya başlamıştır.

4 — Uluslararası petrol şirketleri ile Rusyanın yanında cülcünlük kuvvetleri olarak ENI ortaya çıktı ve kariel dışı müstakil bir politika takibine başlamıştır.

5 — Japonyanın Basra körfezinde petrol bulması ve Rusyadan petrol ithaline başlaması petrol kartelinin düşündürmen diğer önemli bir husustur.

Bütün bu sebepler, dünya petrol fiyatlarına menfi yönde etser eden faktörlerdir. Tabii durumlarının sarsıldığını gösteren tekneci petrol şirketleri, fiyatları düşürmemek için ellerinden geleni yapmaktadır. Ancak kariel dışı diğer küçük şirketler, 1960 yılından beri ariye fiatın altında bazı müsterilerine satış yapmaya başlamışlardır. İtalyan devlet şirketi ENI, 1960 dan beri Ruslardan Karadeniz limanlarında teslim edilenlerde olan ham petrolün varilini 1 dolarla almakta, üsteği mukabilinde de Rusya makine ve malzeme satmaktadır. Aynı yıl Rusya Hindistan'a da ucuz fiatla petrol satmayı ve bedelinin de Hindistan parası ile ödenmesini kabul etmiştir. Bunun üzerine tabii kartele dahil şirketler Hindistan'a yaptıkları satışlarında fiat % 12,5 indirmiştir. Sovyetlerin bu tutumu neticesi, 1960 Ağustosunda, tekelei şirketler, Pakistan ve Seylanda da fiyatlarını % 7 indirmiştir. Fakat her üç Hükümet de bu indirimleri az bulduklarını bildirmiştir.

Bu durum karşısında kariel şirketleri, Avrupadaki bazı müstakil polilleri (Bilhassa Almanya, İsviçre, İsviçre ve İtalya) ariye fiyatlarını altında satış yapmaya mecbur kalmışlardır. Joachim Joosten, yukarıda bahsettiğimiz kitabında, bu konu ile ilgili olarak kariel şirketlerinin varil başına 15-30 cent indirim yaptıklarını yazmaktadır. Ariye fiat, varil başına 159 cent olduğuna göre, bu tenzilat, % 10-20 mertebesinde demektir. Öte yandan petrol sahibi memleketlerin, kârdan alıdlarları hisse ham petrol ariye fiyatları üzerinden hesaplandırdıktan bu memleketler, ariye fiyatların düşürülmeyeceğine şiddetle itiraz etmektedirler. Bu itirazlar petrol şirketlerinin yaptıkları indirim, kârin yarıya bölüşmesini aleyhe bozdugundan şirketler fiat indirimine bütün güçleri ile karşı koymayı devam etmekteyler.

Gizli eller

Türkiye'de sadece petrol aranması ve işletilmesi değil, petrolün yurt içinde satılması da başlı başına bir savaş konusudur. Bu gün Türkiye'de yol boyalarına ve şehir icilerine dizilen bayilikler aracılığı ile satılan petrolün sadece yüzde otuzu gerçek Türk petroldür ve bu işin organizasyonunu Petro, Ofisi Genel Müdürlüğü yapmaktadır.

Türkiye içinde petrol satışının yüzde otuzunu yapan Petro Ofisi nedense vilayetlerden beri İstanbul içinde yüzde ondan yukarı çıkmamıştır. Bundan birkaç ay önce Petro Ofisi yetkilileri, İstanbul satış piyasasında da yer tutabilmek için yollar ararken İstanbul Belediyesi ile ortak bir petrol satış şirketi kurma formülünü bulmuşlardır. Formül iyi de olsa dilsizlik tasnidikten sonra söyleşilendirmiştir.

İstanbul Belediyesinin ek gelirlerine ihtiyaci vardır. Petro Ofisi ise petrofüllü İstanbul'da da yurt çapındaki ölçüde satmak istemektedir. Belediye ile Ofis, Belediye ve Petro kelimelerinin ilk heceliye, «Bel-Pet» adında bir petrol satış şirketi kurmuştur. Belediye bu şirkete satış İstasyon'arı kurmak için arsa ve bina temini edecek. Kârın yüzde doksanı alarak ek servis elde edecek. Ofis ise İstanbul'da petrol satış oranının yüksek olacak ve kârin yüzde onunu da cahtar.

İki kamu kuruluşunun işbirliği kisa zamanda semeresini vermiş, gerçekçi modern anlamda ve lyi satış yapıcı yenil bir takım petrol satış İstasyonları İstanbul'un çeşitli yerlerinde kurulmuştur. Sonuctan Belediye de memnundur. Petro Ofisi Genel Müdürlüğü de, Üstelik iki taraf da iş bülümü ölçüde sermaye yatırımaları, İstasyonları içi'ne rekabet pompa'ları, fakan kendisi imkanları ile salımlıslardır.

Ne var ki, Bel-Pet satış İstasyonları, köklü disardaki bir takım yabancı petrol satış İstasyonlarını bu arada BP Shell, Mobil gibi devlet petrol trüstlerinin ve varlıklarının rahatsız etmeye başlamıştır. Birazario bir tesadüfî ama bu rahatsızlığın ortaya çıkmasından hemen sonra, Menderes devrinin istihlak zedeleri olup da İstanbul Belediyesinden alacakları bulunan bir takım vatandaşların bu şirketlerde de yakından ligili avukatları, mahkemeye bas vurarak, Belediye'nin yüzde 90 hisse ile ortak olduğu Bel-Pet şirketine haciz konmasının şirketin tasfiye edilmesini ve istihlak borçlarının buradan ödemesini istemektedir. Şimdi şirketin tasfiyesi beklenmektedir.

Petrol Dairesi

Türkiye'de petrol kaynakları Devletin hâkim ve tasarrufu altındadır.

«Bu Kanunun maksadı, Türkiye Cumhuriyeti petrol kaynaklarının bususunu tescibîsî elî ve yâtimâriyye sırasına, fasâsî ve verimî bir şekilde gelişîrî ip kîymetlendirilmesi ve bu maksada uygun olduğu nisbette Türkiye dansında yabancı menseli petrol ile yapılan petrol amelîyatının ayrı surette inkişafını sağlamakatur.»

Su iki paragraf meşhur ve ma- ruf Petrof Kanununun «Mâlikîyet ve maksat» başlığını taşıyan ilk iki maddesidir.

Gene bu meşhur Petrof Kanunu gereğince, bu kanun hükümlerini tâbî etmek üzere, doğrudan doğrular Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının sahâsına bağlı bir de Petrof Dairesi Reisi'liği ku-

rulmuştur. Bu dairesinin ve Reisi'nin kanun hükümleri içinde yapmakla görevli oldukları işler şunlardır: «Bilcümle müsaade, arama ruhsatnamesi, işletme ruhsatnamesi ve belgeleri vermek, bu kanuna göre yapılması gereken tebliğ, ilan tescil işlerini yapmak ruhsat verilmiş şirketlerin faaliyetlerini izlemek, fiyatlarını kontrol etmek, bu şirketlerin arama ve işletme için getirecekleri malzeme ve parayı transfer etmek, bunların kayıtlarını tutmak gereğinde belgelerini iptal etmek v.s...»

lerinde ancak imzalanabilecek bir kararname ile tayin edilmiştir. Bu kadar kritik bir mevkide, belki de yeni iktidarın kendine göre bir petrol politikası tesbit edeceğini bir devrede yük olarak oturmak doğru değildir. Yeni iktidarın Enerji Bakanı, daha işin başında, işin sorumluluğunu üstüne alarak kendi takip edeceğini politikaya uygun bir elemâni bu reislig'e getirmekte imkân sahibi olmalıdır.

Tutuklu Dört

Öğretmenin Duruşması

Isparta Er Eğitim Tugayında eğitmen görevdikleri sırasında, komünistlikte tutuklu olarak yargılanan Mustafa Köse, Mehmet Demirtaş, Gazi Varol ve Niyazi Özkan'anın duruşmasına 1 Numara İl Askerî Mahkemesi devam ettiler.

Prof. Muammer Aksoy, C. Reisi Eyüpoglu ve Adnan Aral'ın sahûndukları tutuklu öğretmenler, ailelerinden tamlik eden şahısların ashâda kendilerine bu iftihâri hazırlayan kişiler olduğunu, gerçek suçlu'ların da onlar olduğunu ifade ettiler.

Adnan Aral Anayasa'dan maddeler okuduktan sonra sözlerini söyleyiirdi. «Bu devlet 27 Mayıs'tan önceki devlet değildir. Ellimizde yepen bir Anayasa vardır. Yüksek mahkemeden istirham ediyorum, tutukluların özce Anayassayı kurtaramam.»

Aral'dan sonra söz alan Muammer Aksoy, konuşmasını söyleyiirdi:

«Komünizm yenidir. İttîra, Adnan ile Havva'dan bu yana vardır. Gerçek bir komünizm propagandası yapılmışsa birlikte meydana çıkarılmış. Cezaşım çeksinler. Yoksa bu masum insanları burda tutmak elem vericidir.»

Sayın Reis Bey, İki tıbbî komünist vardır; Ya inanmıştır, ya da demekten çekinmez. Casusluk edileceğini bilse «ben komünistim demekten çekinmez. Casusluk eden de malûmdur. Mazisi vardır, satılmıştır. Bu öğretmenler bu söyleşiklerimizin hangisine girmektedir? Tahliyeleri talep ediyorum. Kefalet verelim. Bunnar bir yere kaçamazlar. Bunnar İsviçre bankalarında milyonları olan kişiler değil.»

Cemal Reisi Eyüpoglu ise özetle, «Boylesine mühim bir davada tutuklu arı suçları tamkârların olayı hatırlamıyorum, aklında kalmadı, söyle söylemiş, böyle isittim gibi sözleri sâmiyyet, ciddiyet ve doğrulukla bağdaştıramaz. Tutukularla tahliyesini talep ediyorum.» dedi.

Ifadesi alınamayan tanıkların dinlenmesi için mahkeme 27 Mart 1965 Cumartesi günü saat 9.30'a bırakılmış ve tahliye istekleri kabul edilmemiştir.

REKLÂMINIZ
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLÂMLARINIZ İÇİN

HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Çağaloğlu, Türkocagi Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telex adresi : BASINKURUMU

BASIN — 2516

TUNUS

Ekonominik ve sosyal yapı

20 Mart 1956'da bağımsızlığını kazanan Tunus Cumhuriyetinin Sayın Başkanı Habib Burgiba'nın yurduzu ziyareti dolayısıyla Tunus'un ekonomik ve sosyal durumu ile karşılaşmış meseleler hakkında kısaca bilgi vermeyi ya ral buluyor.

Iktidarda, Habib Burgiba'nın Yeni Düstur Partisi bulunmakta da. Hükümet, planlı bir ekonomi politikası gütmekte ve üç yıllık plan uygulamaktadır. Olumlu hareketlere girişilmiş, olumlu işler başarılmıştır.

Sanayi alanında, bir çok seker fabrikası, sefili, tekstil fabrikası projeleri gerçekleştirilmiş; demirçilik ve montaj projeleri de inceleme safhasına girmiştir. Yapılan işlerin esası, Millî Yatırım Şirketi aracılığıyla ve Devlet eliyle yapılmaktadır.

Ticaret alanında, bazı tüketim ürünlerinin ithalatını azaltıcı tedbirler alınmış, ticari ilişkiler belki bir ölçüde genişletilmiştir. Esasen mahdut bir ithalatçı grubun serbestçe ithal ederek büyük kârlar sağladıkları çay, kahve ve şeker gibi bazı maddelelere simdi sadece Ticaret Ofisi tarafından ithal edilmektedir. Bu müdahale, sadece dış ticaretin kontrolü ile sınırlıdır.

En önemli tedbirler tarım alanında alınmıştır. Kolonlara ait toprakların millileştirilmesi, sömürgecilige karşı önlemi büyük olan bir harekettir. Böylece en verimli topraklar tekrar ele geçirilmiş, ve tarım reformuna başlamak imkan dahilinde girintiştir.

Sağlık, halk eğitimi, kadroların yetitirilmesi, sosyal meskenler konularında da olumlu çabaşlar gösterilmiştir. Sonuç olarak, toplam üretimin resmi açınlara göre, yüzde 12, gerçekte ise yüzde 3 ile 3,5 arttığını belirtmek gereklidir.

Bütün bu yapılanlara rağmen, memleketin gelişmesinin halkın, içeriçi aydınlatma ve üniversitelerin özleyişlerine neden cevap vermediği, Tunus'un bugünkü gerçek ve objektif imkânları içinde özenen bir ülkenin neden kurulmadığı halen Tunuslu aydınların tartışma konusudur.

DİARE

Göze ilk çarpan şey, yatırımlarda öncelik ilkesine uyulmamış olmasıdır. Altyapı yatırımları hâlâ sınırlı yatırımlardan ibaridir. Turistik yatırımlar normal bir gelişmenin çok üzerindeydir. Mesken yatırımları da böyle.

Oteyandan üretme yönelik masrafların zararına lüks için harcamalar, har varup harman savurma alıp yürülmüşdür. Bunlar üzerinde ciddi bir kontrol yoktur.

Devlet idaresi ise bürokratik ve ve otoriterdir, her türlü kontrolden uzaktır. Birçok en tıpkı örnekleri bireylere görür. Kârların üye olması zorunlu, ortada insiyatif diye bir şey bırakılmamakta, kârları kooperatif olmakta çıkarı, tarım işçisi durumuna düşülmektedir.

Bunların dışında, iki yıllık plan uygulamaları, gerçek bir gelişmenin karşısına dikilen daha güçlü sebepler olduğunu ortaya çıkarmıştır. Plâr, kabule şayan hedefler öngörmede fakat bu hedeflere varmak için gerekli araçlara başıvurmayı reddetmektedir.

KÖKLÜ REFORMLAR

Kârlı reformlar yapılmamaktadır. Once toprak改革. Süpheziz üretim bireyleri, kârları kendilerine göre bu bireyle girmeleri imkânını tanrı ve onları demokratik bir yönetim içinde birlestirebilse, gerçek bir toprak reformunun unsurları olabilir. Sömürgecilerden kalan topraklar da bu reform için kullanılabiliyor. Ama bunlar bir toprak reformunun başlangıcı olmaktadır. Once, bu üretim bireyleri hakkında söylenek çok şey vardır. Toprak, kooperatif üylenevine veya tarım işçilerine satılır, deniyor; ama bunlar toprağı satın alacak parayı nereden bulacaklar? Kooperatifin kârını dağıtmak sekli de eşitsizliklere ve kooperatif içinde farklılaşmalara, bir

kisim topluların zararına bir kisim üyelerin zenginleşmesine yol açmaktadır. Çünkü kârlar, üyelerin koydukları hissede göre dağıtılmaktadır, bu hisseler de aynı deildir. Bunlarla dışında, üretim bireyleri bütünsel kârları kapsamamakta, her aldeden yalnız bir kişiye almaktadır. Bütünsel bunlar, üretim bireylerinin eski duruma oranla prensip itibarıyle daha ileri bir safa ofmasına rağmen hâlen bir toprak reformunun başlangıcı sayılamayacağını göstermektedir.

Gerçek bir toprak reformunun, topraksız ya da yeteri kadar toprağı olmayan kârların toprağa kavuşturulması olduğu aşikardır. Az gelişmişlikten kurtulmak, işsizligi son vermek, gizli işsizlikle savaşmak, iç pazarı genişletmek ve sanayileşmeye hazırlamak için toprak reformunun şarttır. Ama Tunus hükumetinin bu konuda kesin bir fikri yoktur. Bazan gerçek bir toprak reformundan söz edilmekte, bazan bunun tam karşıtı söylemektedir.

Kârlı reformlara karşı olmak yalnız toprak alanında değildir. Madenleri, bankaları, sigorta şirketlerini millileştirmeye de karşı çıkmaktır. Dış ticarette sadece kontrol ve tahditle yetiniliyor, dış ticaretin ve toptan ticaretin millileşirmesi reddediliyor.

DİS YARDIM

Hâlâ dış yardımla ve en başta Amerikan yardımıyla az gelişmişlikten kurtulmak hayali besleniyor. Bağışlılık politikasının resmen kabulünden sonra dış politikada bazı tâshihler yapılmıştır. Misir ile uzlaşma, Cezayir ile olan ilişkilerin sıkıştırılması Tunus'u eski tek başına kârlı sâlikârla kurtarmıştır. Sosyalist ülkelerle anlaşmalar yapılmıştır. Barajlar ve Teknik Enstitü gibi bazı projeler de Rus yardımıyla yapılacaktır. Fakat esas temayı Batı ve Amerikan taraftarlığıdır.

Başkan Burgiba, daha geçenerde, Amerikalı iş adamlarına «Biz burada Amerikayı seviyoruz, başımsızlıkta çok önce Amerikan kartına oynadık» demiştir.

Uç aylık plâmın dış finansmanının esas kisimı Amerikan yardımı sağlıyor. Ama bu yardımın, devlet ve kooperatif sektörünün gelişmesine karşıdır; ekonomi üzerinde kabulü mümkün olmayan bir kontrol kurmaktadır, statü kodan ve burjuva üzerinden yana bir düzen istemektedir.

SOSYAL POLİTİKA

Bağımsızlıkbanı ücretler dondurulmuş durumdadır. Oysa yalnız 1961-1963 arasında hayat paraşılığı yüzde 4,9 artmıştır. İşçilerin, memurların kazançlarının yüzde 40'ı kiraya ve hizmetlere gitmektedir. Küpledenden genel her harekete karşı çıkmaktadır.

DEMOKRASI YOKLUGU

Tunus'ta yalnız Yeni Düstur Partisi vardır. Yeni Düsturcular, anasından kurtulmak, zorunlu disiplini kurmak, sağcılarla sosyalist politikaya muhalefeti önlemek için tek partiyi savunmaktadır. Oysa bireyler, disiplinin bağımsızlık teşkilatları, tartışmaları, hâriyeti ortadan kaldırarak gerçekleşmemeyebilir, sağcıların zaten Yeni Düstur'un ve kontrol ettiği teşkilatlarını içinde olduğunu söylemektedir.

GELİŞMEYİ ONLEYEN

TEMEL FAKTOR

Bütün çabalarla rağmen gelişmeyi istenilen şekilde olmaması, önce, Tunus'un sınıf muhtevâsyyla açıklanabilir. Bu devlet, halkın tâlimâtının yaptığı bir mücadele sonunda kurulmuş millî bir devlet tir. ama muhtevâsi bugünkü millî burjuva tarafından tayin edilmiştir; köydeki ve şehirdeki sosyal temeli de küçük burjuva meydana getirir. Burjuvaının bir kısmı protektora zamanında zengin olmuştur. Bir kısmı bağımsızlıkta sonra, devlet eliyle zenginleştirilmiştir. Bunlar daha çok küçük burjuvaziyi gelmekte ve onlara dayanmaktadır. Bunlara bir de bürokratik bir tabakayı eklemek gerekir.

Bu sınıf yapısı, halkın tâlimâtının fedakârlığı ile kurulan bir devletin, başarısızlıklarına rağmen nîcîn kapitalist yolda direndiğini gösterir. Gene bu sınıf yapısı sınıf teşebbüslerin yüzde 93'ünün, yatırımların yüzde 40'un nîcîn ö-

zel sektörde olduğunu, sözüm ona sosyalist bir politikadan söz edilirken nîcîn 400 özel teşebbûse yardım edildiğini, nîcîn artık iddia ve ihtiâs sahibi olma durumuna geçen bir orta burjuvazi meydana getirip güçlendirdiğini açıklar.

Gene bu sınıf yapısı, tarım mülkiyetini sınırlamaya nîcîn cesaret edilmediğini, dış ticaretin ve iktisadiğını nîcîn millileştirilemediğini de açıklar.

Bununla birlikte gelişmek için zorunu olan işlerde devletin sosyal temeli arasındaki çalışmalar günden güne daha aydınlatılmıştır. Yeni Düstur Partisinin küçük burjuva karakteri, kârların tâzyîkarı karşısında, klasik kapitalist yolu bırakarak reformculuğu seçmemesini zorunlu kılmıştır. Bu, çalışmaların ilk işaretidir. Bundan sonra, planlı kalınma, devlet müdahalesi, bir devlet ve kooperatif sektörünün kurulması gelir. Yeni Düstur Partindeki sağcılar bunlara karşı bir muhalefet geliştirmektedir.

Bununla birlikte gelişmeye en gel olan faktörler için yalnız sosyal açıdan yapılan bir açıklama yeter. Bir de ideolojik sebep vardır. Az gelişmişlik filkelere burjuva ne doğru düzüştür teşekkül etmestir, ne de memleketi kalkındıracak有能力 etmektedir. Bazan halkın tâzyîkarının farkında olan küçük burjuvazî birçok noktada büyük burjuvazî ile çelişme halindedir. Bu bakımdan, başlangıçta yöneticî kârların rolu çok önemlidir. Küçük bunlar bağımsızlık savasının prestijinden yararlanırlar. Bunlar genellikle, küçük burjuva aydınlarıdır, sömürgecilîce karşı savas içinde yer almışlardır. Bunun için millî ekonomi'nin gelişmesi ve halkın isteklerinin gerçekleşme kayıtsızdır. Ama davranışları, gelişme yolunun ikilemi ya da geri kalımı olmasının bağlıdır. Burada ideolojik faktörün önemi ortaya çıkar. Bu filkelere ve görüşler, ileri bir gelişme seçmelerine de, toz tersine bu seçmeye engel olmayı da bizmet edebilir. Tunus'ta bu i-deolojik faktör, bugüne kadar, frenleyici bir rol oynamıştır. Küçük Tunuslu liderler burjuva ideolojisile hareket etmekteyler. Onlar tam bir burjuva milliyetçiliği esprisi içinde yetiştiler, sınıfları ve sınıf çekismelerini reddederler, ekonomik ve sosyal meseleleri ya bilmezler, ya küçümlerler; yalnız Batı modeli bir gelişmeye inanırlar, bir de Amerikanın sözüm ona sömürgeci düşmanlığını. Milliyetçilikleri, sömürgecilîce karşı olmakla birlikte, artik klasik ve eski dir. Ekonomik plânda liberal, politik plânda batıcı, sosyal plânda burjuva olan bu milliyetçilik, bağımsızlığından bu yana Tunus'un izlediği yolu geniş ölçüde açıkla-

tırılmıştır. Ancak bir noktada hemfikir olmak olanaklıdır. O da şu: Sosîl geçen lider C.B.S.'le yaptığı bir müfakkata (Vietnam Demokrat Parti Büyüleinin Eylül 1963 nûşasında yayınlanmıştır), «köylü kârlarını komünizmden korumaya çalışmak çok komik bir davranıştır.

Amerikalılar Güney Vietnam'a gözlemci gönderdiler. Bu gözlemci, memleketi genel seçim konusunda son derece jedigîn durumda bulunduğu karar verdi. Güney Vietnam'da üç siyasi parti vardı: Büyük çoğunluk teşkilî e. den Köylüler, Budistler; ve Fraçsizleri destekleyen bîyîk bir azınlık olan Hristiyanlar. Amerikalılar bu küçük hîzbi desteklemeye karar verdi. İlk kez teknik yardım, malzeme ve «Danışmanlar» göndererek bu destekli sahâdalar. Çok geçmeden anlaşıldı ki, bu «Danışmanlar» Amerikalıların desteklenen azınlık Budist ve Köylüler arasında çıkan savaşta pasif olmak çok uzak bir rol oynamaktadır. Savaş yillardır sürüp gitmiş ve Amerikan destegindeki yerli hükümet, ya da daha doğru bir deyimle Amerikalılar, tediç olarak toprak kaybetmişlerdir. Bu savaş inanılmamış derecede vahşîye usulleri sürdürülmemektedir. Öyle ki, bir sivil iktidâsan duruma hâkim olmasa olağan gibidir.

Sekiz milyon insan dikenli telde ve çevreli toplama kamplarında çabîr çalışmaya uyruk tutulmaktadır. Tüm memlekêt - siviller, hayvanlar, tarım ürünler, savaşanlar ve ormanlar - püskürtme usulüyle benzin ve zehir kimyasal maddelerle bâfaturulmuştur. Yalnız 1962 yılında ellî bin köy yanmıştır. Dallas Morning News gazetesinin 1 Ocak 1963 tarihli nûşasında aşağıdaki yazı yayınlanmıştır: «Köylülerin tahtımda kârmaçın Vietkong'un girişini önlemek olduğunu söylüyor. Oysa, di-

kenli telef hem giriş hem de çıkışını önlemektedir. Vietnam Köylüler silâh tehdidi altında gerçekten bir toplama kampı olan bu yerlerde hapsedilmektedir. Köylülerin evi, malları ve ürünlü yankımadır. Kien-Tuong eyaletinde yedi köyde bir gün kasaba meydanına karsi olanlar, devlet müdahalesini ve kooperatifleşmeyi istemeler, hepsi bu partidendir. Parti içinde demokrasının yokluğu, bu grupların fikir tartışmaları yapmalarının imkânsız kârlar. Ve sosyalist bir esprî ile yetişmemiş kadroların e. lîne sosyalizm yapmak isteyen bir partî..

Güney Vietnam yerillerinin büyük çoğunluğu böylesine bir Amerikan savaşına karşıdır, barış ve tarafsızlık istemektedir. Kuzey Vietnamlılar da aynı isteği defalarca belirtmeleridir. Sovyet, son derece bunharca yürütülmektedir. Amerikalıların, Güney Vietnam'da en küçük bir hakları olmadığı yazıyordu. Ancak, hükümetin kurulmasından sonra İngiliz İşçi Partisinin, Amerikanın tutuhat savaşının sürdürülmesinde bu memleketi desteklemekte olduğunu görüyorum. Guardian gazetesi son olarak 4 Haziran 1964 tarihli nûşasında, Bay Wilson'un, Moskova görüşmeleri sonucunda, savaşın Kuzey Vietnam'a götürüleceğini, sâme olduğu kadar Kuzey Vietnamlıların da Güneye karşı olan sâme harekatına karşı olduğunu hatırlattı. Ancak, hükümetin kurulmasından sonra İngiliz İşçi Partisinin, Amerikanın tutuhat savaşının sürdürülmesinde bu memleketi desteklemekte olduğunu görüyorum. Guardian gazetesi 10 Aralık 1964 tarihli nûşasında bildirildiğine göre, Bay Wilson, Cumhurbaşkanı Johnson'a Birleşik Devletlerin Güney Vietnam'da oynadığı meşru rolü Britanya'nın tüm desteklediğini bildirmiştir.

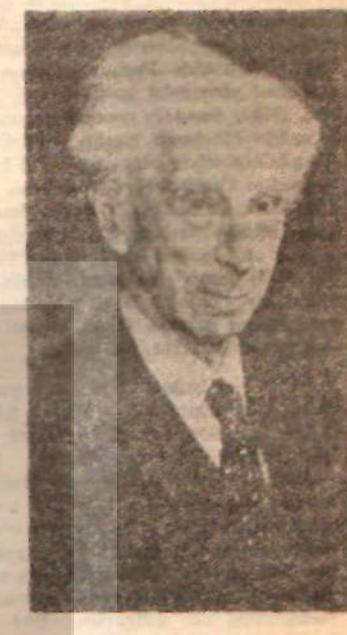
Güney Vietnam yerillerinin büyük çoğunluğu böylesine bir Amerikan savaşına karşıdır, barış ve tarafsızlık istemektedir. Kuzey Vietnamlılar da aynı isteği defalarca belirtmeleridir. Sovyet, son derece bunharca yürütülmektedir. Amerikalıların, Güney Vietnam'da en küçük bir hakları olmadığı yazıyordu. Ancak, hükümetin kurulmasından sonra İngiliz İşçi Partisinin, Amerikanın tutuhat savaşının sürdürülmesinde bu memleketi desteklemekte olduğunu görüyorum. Guardian gazetesi 10 Aralık 1964 tarihli nûşasında bildirildiğine göre, Bay Wilson, Cumhurbaşkanı Johnson'a Birleşik Devletlerin Güney Vietnam'da oynadığı meşru rolü Britanya'nın tüm desteklediğini bildirmiştir.

Güney Vietnam yerillerinin büyük çoğunluğu böylesine bir Amerikan savaşına karşıdır, barış ve tarafsızlık istemektedir. Kuzey Vietnamlılar da aynı isteği defalarca belirtmeleridir. Sovyet, son derece bunharca yürütülmektedir. Amerikalıların, Güney Vietnam'da en küçük bir hakları olmadığı yazıyordu. Ancak, hükümetin kurulmasından sonra İngiliz İşçi Partisinin, Amerikanın tutuhat savaşının sürdürülmesinde bu memleketi desteklemekte...

Vietnam Harbi

Bertrand Russell

(15 Şubat 1965 günü London School of Economics'te verilen konferanstan)

«PEMBE KADIN» OLAYI

Ayperi Akalan

Kent Oyuncuları, Dr. Hidayet Sayın'ın Pembe Kadın'ını oynamaya başladılar. Pembe Kadın bir tragedya kişisi.. Oyunun başarısı memleketin, köyün sorunlarını gerçekçi, gözleyici, hatta ruhbilimsel bir açıya oturtmuş olan bir tragedya öyküsü olmasında Kent Oyuncuları dekoru, sahneye konuluğu, müziği ile eksiksiz bir oyun sundular. Sükran Güngör hiçbir rolünde böyle güllü, böyle dörtbaşlı, marmur olmamıştı. Sema Özcan iyi bir oyuncu olduğunu kanıtladı bu oyuna. Erol Günaydin, bu duygulu oyuncu, hatırlanacak oyularından birini daha verdi. Ve Yıldız Kenter hiç bir eleştiriinin, hiç bir noktada yadsınamayacağı bir yoğun, bir büyük kompozisyon çıktı. Pembe Kadın — Yıldız Kenter kırıcı girdi seyircisini. Tiyatroseverleri iyiden iyiye solusuz bıraktı. Bu oyuna Yıldız Kenter'in aldığı haklı alkışın simdiye dek İstanbul sahnelerinde hiç bir oyuncuya nasip olduğunu sanıyorum. Bir ayrı sevdik. Yıldız Kenter sanatçı gücünü bizim yazarlarımıza iyi, olumlu oyuna rına araç ediyor, edecek kıvançları duydum. Sanatı insanlararası bir deyinme, ortak sorunlar çözümü bilenler için insanlığı deneince önce burnunu dibindeki kendi öz insanını, halkın anınlara için yerinde bir sonuçlama iddi bu. Bu kadar büyük bir oyuncu, böyle uluslararası bir değer taşıyan bir sanatçı göğ-

NEZZLE
VE BÜTÜN
AĞRILARA
KARŞI

GRİPİN
4 saat arası ile günde
3 adet alınabilir

YENİ AJANS — 939/942

YÖN, 19 MART 1965

ELLERİNİZE VE YALANA DAİR

Bütün taşlar gibi vakarlı;
Hapiste söylenen bütün türküler gibi kederli,
Bütün yük hayvanları gibi battal, ağır;
Ve aę çœenklärin dargin yüzlerine benzeyen elleriniz.

Arılar gibi hünerli, hafif,
Süttü memeler gibi yükli,
Tabiat gibi cessur,
Ve dost yumuşaklıklarını haşın derilerin altında gizleyen elleriniz.

Bu dünya öküzün boynuzunda değil,
Bu dünya ellerinizin üstünde duruyor.
Ve insanlar, ah, benim insanlarım,
Yalanla besliyorlar sizi,
Hasbuki açısından
Ette, ekmekle beslenmeye muhtaçınız.
Ve beyaz bir sofrada bir kere bile yemek yemeden doyasıya
Göçüp gidersiniz bu her dalı meyva dolu dünyadan.

İnsanlar, ah, benim insanlarım!
Hele Asyadakiler, Afrikadakiler,
Yakın Doğu, Orta Doğu, Pasifik adaları,
Ve benim memlekettilerim,
Yani bütün insanların yüzde yetmişinden çoğu,
Elleriniz gibi ihtiyar ve dalgınsınız,
Elleriniz gibi meraklı, hayran ve gençsiniz.

İnsanlar, ah, benim insanlarım!
Avrupalımlı, Amerikalımlı hemim
Cessur, atak ve unutkansın ellerin gibi,
Ellerin gibi tez kandırılır,
kolay aldatılırım...

İnsanlar, ah, benim insanlarım!
Antenler yalan söyleyorsa eğer,
Yalan söyleyorsa rotatifler,
Kitaplar eğer yalan söyleyorsa,
Duvarda afiş, süttunda İlân yalan söyleyorsa eğer,
Beyaz perdede yalan söyleyorsa çıplak baldırıları kızların,
Rüya yalan söyleyorsa,
Ninni yalan söyleyorsa,
Meyhanede kemancı çalan yalan söyleyorsa eğer,
Yalan söyleyorsa umutsuz günlerin gecelerinde ay ışığı,
Eğer söz yalan söyleyorsa,
Eğer renk yalan söyleyorsa,
Eğer ses yalan söyleyorsa,
Ellerinizden geçenen
Ve ellerinizden başka her şey
Herkes yalan söyleyorsa eğer,
Elleriniz balık gibi itaatli
Elleriniz karanlık gibi kör,
Elleriniz çoban köpekleri gibi aptal olsun
Elleriniz isyan etmesin diyedir.
Ve zaten bu kadar az misafir kaldığımız
Bu ölümlü, bu vasanasi dünyada,
Bu bezirgân saltanatı, bu zulüm
Bitmesin diyedir...

Nâzım Hikmet

dönüyor Türkiye'de, «moda yargilar» dan daha da tuhaf. Morrison var, Hükümetin düşürülmesi var... Çetin Altan'ı Milliyet'ten kıskayan ürkütücü baskular... Kent Oyuncularını alır bir telâş da bizi almaz mı? Sorular pespeşe gelir akla: Kent Oyuncuları yeni bir tiyatro yapsın sahibi olacaklar. Bankalar da kredi almış olmasınlar? Türkîmizde esen yeni rüzgarları kocaklı Pembe Kadın'ın yûzlenen alkış tufanlarından ürkekerek «Aman bizi toplume, halkı sanırlar, olanaklarını kısıtlayıverirler, malî çevrelerin hismine uğrarız» diye düşünmüş olmasınlar? Kişiye böylesine aptal yerine koyan ecis bîcîs tümcelerin ötesinde gerçekten önemli oluyalar mı geliyor ülkemizde? Gelişmese, «Pembe Kadın'ı oynayan sanatçılardan dündükler» oyundan, yazardan, oynamıştan önce bunlar mı olurdu? Müşfik Kenter söyle karışık sunları söylüyor Bay Andak'a: «Ben Sükran'ın bu sözünde biraz fazla iyi niyet endişesi görülyorum. Bir toplumda bir konu şu nisbette, su yonde istismar edilirse, o topluman bütünüyle o yana kayması söz konusu olamaz... Yani Müşfik

Kenter de «Gönlümizde ferah tutalım. İt ürür, kervan yürüs demeye getiriyor.

Bay Andak, Kenter'leri ban çevrelerce töhmet altında bırakacak böylesine tehlikeli bir durumdan kurtardıktan sonra eleştirisine geçmiş, «Sadece iyi oynamanın bir halk hikâyeleri diye bir bağıt atmış. Anlaşılan bir konu, bir yapıt köye, köyüye deyin olunca «Halk hikâyeleri» türünde giriyor Bay Andakça... Oysa tüm dünyada halk hikâyeleri, halk masalı, halk şiri, halk oyunu denince belli nice türleri sözü ya da yazılı geleklerin, eylemlerin anlaşıldığını sanırdı. Böylece, örneğin Lorea'nın çوغ köyde geçen ünlu oyunlarının birer tragedya olmuştu (halk hikâyeleri) olduğu aydınliga çıktı. Ya da «Çadi Kazanı»nın bir kasaba öyküsü olduğu... Bay Andak kendine özgü, seçik olmayan tümceler, yorumlayacağı yerde sorular sorular, açık gelişmeler ile Dr. Hidayet Sayın'ın liley tutar yerini bırakmış. Kent Oyuncularının «moda yargiların istismarı»ndan kurtarmak amacıyla sunuları söylüyor: «Pembe Kadın'ın doktriner yanı olamakla beraber yine de bir ana-te-

Az gelişmiş bir ülke olan Türkiye'de son yıl arası üzerinde en çok tartışılan meselesi «sosyalizm» olduğu halde «yeni-sömürgecilik» ten hic söz almaması gerçeğten ligi çekicidir. Çünkü kapitalist kalkınma yolunu sağlamak sorunda burakları ve kalkınmasını «diş yardım» a bağlayan bir az gelişmiş ülkelere sosyalizm üzerinde tartışırken yeni-sömürgecilik konusunda susmak, bir meseleniz yalmış bir yanım görmük, sosyalizmi yalnız yurt içi sosyal kuvvetler arası bir mesele sanmak ve yerli hakim sınıfların milletlerarası kapitalizme ilişkilerini, bu ilişkilerin memleketimizi gelişmesi üzerindeki olumsuz etkilerini görmemek demektir.

Diş politika meselelerinde, yıllar boyunca bütün siyasi partilerin koro halinde aynı türkili söyleşenin bunda elbette büyük payı var. Ama bugün, ilk defa, siyasi partiler arasında, dış politika alanında görülüş ayrılıklar başlamıştır. Daha haysiyet bir dış politika izlemek eğilimi, ha'k arasında da destek aranmış, bu desteği bulmuş, «empiryalizm» gibi Millî Mütadeyle yollarının hatalarla arasında unutulmuş kalmış sözler yeniden ak kâğıda ve sokak'a dökülmüş olmuştur. Şimdi yapılması gereken iş, yeni-sömürgecilikle kalkınma davranışımız arasındaki ilişkileri ortaya koymak; yeni-sömürgeciligin etki gemberinden etkilemekle kalkınmamızın bir ham havalı olarak kaçağım belirtmekdir. Böylece, el çabukluğu marifet devinibitkârımız ile ilgili tâfları gevelemeye başlayan sömürgeci devletlerin içbüyüklüğü de ortaya konmuş olacaktır.

Biz, bu yazida, son bir-iki yıl içinde yayılmış olan incellemelerden yararlanarak, kısaca yeni-sömürgeciligin ne olduğunu açıklamaya çalışacağiz:

Empiryalizm ve eski sömürgecilik

Yenisinden söz açmadan eskisi açıklamak gerek sömürgeciligin: cümlük yenisinin ortaya çıkması eskişinin sona ermesi demek değildir ikisi de birlikte yanyana, sırlıp gitmektedir.

Emperyalizm, kapitalizmin özel bir tâfîti sahfasıdır. Tekeli, gürsilen ve can çekisme döneminde giren bir kapitalizmdir emperyalizm.

Serbest rekabetin yerini tekellerin alması, emperyalizmin temel ekonomik çizgisidir, özellikle emperyalizmin. Tekeliçilik, başlıca bes şekilde ortaya çıkmıştır:

1. Üretimin bir elde toplanması, gelişen karte ve tröstler gibi tekneler grupları mevdana getirmiştir;

2. Uç-büyük banka bütün ekonomik hayatı egemenliği altına almıştır;

3. İknel madde kaynakları tröstler ve malli oligarşî (Yani tekneli hale getirilmiş sanayi sermayesi ile banka sermayesinin kavuşması) tarafından ele geçirilmiştir.

4. Dünya ekonomik bakımından, millî topraklar arasında böüllümlü ve tekneleri olmayan kapitalizm dönemindeki emtia ihracından farklı olarak sermaye ihraci öne plâna geçmiştir.

5. Dünya yalnız ekonomik bakımından değil, topraklar bakımından da böüllümlü olayına bağlıdır.

1894 İspanyol - Amerikan savaşları, 1899-1902 İngiliz - Boer savaşları, 1904 - 1905 Rus - Japon savaşları, emperyalizmin ilk adımlarıdır. Sömürgelestirilen toprakların birkaç büyük devlet tarafından sömürlülmüş. «Uyarı» ülkeleri uygar olmayan ülkelerin sırından geçen asalaklar durumuna getirmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki dönemde eski sömürgeciligin niteliğini ve amaçlarını belirliyeni başlica iki faktör vardı. Bunlardan biri, ekonomik ilişkilerin, millî topraklar arasında böüllümlü ve tekneleri olmayan kapitalizmin belli bir zamanla tanımaz egemenliği, bir dünya sistemi oluşturdu; öteki, iknel madde kaynakları ve pazar olarak kullanmak üzere geniş toprakları ele geçirerek ve sömürgeciyi yeniden paslaşmak isteyen teknelerin birliklerin ve emperyalist kuvvetlerin kendi aralarında girişikleri zorlu savastır.

Eski sömürgecilik döneminde yarıbaşınısız, hatta siyasi bakımından bağımsız ülkelerin varlığı, emperyalizmin gülçülüğünün değil, emperyalist kuvvetler arasındaki müthiş mücadelenin sonucudur.

İki dünya savaşı arasında sosyalist bir ülkenin kuruluşu; işçi hareketlerinin millî kurtuluş hareketlerinin gelişmesi; entemperyalist ve sömürgecilige karşı bir cephe meydâna okuması ve dünya ölçüsünde serpilip gelişmesi kapitalizmin genel krizinin gitgide kötüleşmesi, yeni sömürgeciligin hemüz emriyon halindekî ilk şekillerini ortaya getirdi.

Yeni Sömürgecilik Nedir?

Fethi Naci

Yeni - sömürgecilik

Sömürgeciligin eski geleneksel şekilleri olan askeri istikâl ve sömürge halklarınum kuvvet kullanılarak köleleştirilmesi, yeni bir eğilimle bir'esti. Bu eğilime yeni-sömürgecilik diyoruz. Yeni - sömürgecilik, sömürge politikasının sosyal temelini bireysel ouserin genişletmek, mesele yerli hakim sınıfların list tabakâsına rıya işbirliği yapmak, onları bu işbirliğinin faydasına inandırmak, bazı Asya ve Afrika ülkelerine tamamıyla itibarıyla politik bağımsızlık vermek isteyen bir sömürgeciliktir.

1961'de Afrika Halkları Konferansında yeni-sömürgecilik söyle tarif ediliyor: «Genç devletlerin adı olup kendi olmayan politik bağımsızlıklarının kabul edilmesine rağmen sömürge sisteminin bir artaklığı; böylece, genç devletlerin, politik, ekonomik, sosyal, askeri ya da teknik yollarla do'ay ve daha once bir şekilde, gene sömürge egemenliğinin kurucusu olus.»

İkinci Dünya Savaşı'nda demokratik kuvvetlerin faşizmi yenmeleri, bazı Avrupa ve Asya ülkelerinin kapitalist懂得den ayrılmaları, emperyalizm daha da zayıflatırken, sosyalizmi dâlinçanlığında siz sahibi bir sistem haline getiriyordu. Millî kurtuluş hareketleri, bu ortam içinde, en elverişli şartlara kavuşmuş oluyordu.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, sömürge sisteminin çözümesi üzerine, yeni-sömürgecilik emperyalist kuvvetlerin, özellikle Amerika ile Almanya'nın, sömürge politikası içinde birincil plâna geçiyor. Artık bundan böyle yeni sömürgeciligin niteliğini belirleyen sey, emperyalist bloklar, emperyalist devletler arasındaki çatışmalar, uyuşmazlıklar ve emperyalizmin kendi gücü değildir. Yeni - sömürgecilik, artik, her seyden önce, yezinci vilâyîn niteliği ve temel özü demek olan kapitalizmden sosyalizme geçiş olayına bağlıdır.

Yeni - sömürgecilik, emperyalizmin güçsüzlüğü, eski bağınlı ve sömürge ilâkeleri olan ülkeleri sadece kaba kuvetle vurutmayı içine ortaya kovar. Yeni - sömürgecilik, emperyalizmin ekonomik ve sosyal yapısında meydana gelen değişimeleri; tekneleri daha da zenginleştirme içi teknelerin kuvvetle Dev'et kuvvetlerin birleşmesi demek olan tekneleri Dev'et kapitalizm sekiinde emperyalizmin değişimine uğraması; işçi hareketlerinin, millî kurtuluş hareketlerinin bastırılmak istenmesiyle kapitalist rejim kurtarmak ve saldırtı savaşları başlatmak çabalarıyla kendini açığa vurur. Teknel Dev'et kapitalizmini olmadan emperyalist memleketlerin tek başlarına, ya da toplula (Mese'le Avrupa Ortak Pazarı şeklinde) bir yeni-sömürgecilik politikası gütmeleri çok etkî olurdu.

Emperyalist kuvvetlerin amaçları, her seyden önce, ekonomiktir; ama politik, askeri ve ideolojik alanlarda ilgilendirler. Yeni - sömürgecilik politikası, yeni bağımsız devletlerin gelişmelerini etkilemek, siyasi bağımsızlıklarını sağlamlasırmak ve tam bir ekonomik bağımsızlık kazanmalarını önemek, bu genç devletlerin kapitalist ekonomikin yükseltmesinde tutmak ve sosyalizmi kurmaya girişimlerine engel olmak amacı güder. Eskiden başlica kaygısı çok büyük kâr'ar sağlanmak olan emperyalizm, bugün, bozgun halindeki kapitalist dünya sistemini korumak için çırpmaktadır.

Borç verme şeklinde yapılan «yardım», borç veren ülke ile borç alan ülke arasında ticaret ilişkilerinin artması, işlidecek elbet Kapitalist dünya üzerindeki fiat mafianızı, «yardım» yapandan bu yardım bol bol geri alacakları şekilde harekete geçirilir. 1953-1962 arasında manüel maddelerin ihracatı yüzle 7 artırılmış, ikel maddelerin fiyatları ise yüzde 6 düşürülmüştür. Bu yoldan Almanya, yalnız 1954-1959 yılları arasında, Asya ve Afrika'nın az gelişmiş ülkelerinden 4 milyar mark suçdurmıştır. 1956-1963 arasında az gelişmiş ülkelerde teknik yardım adı altında verdiği ise 900 milyon marktır.

«Yardım» adı altında yapılanlar, emperyalist kuvvetler için bir sermaye hizmeti olduğu kadar, bir ekonominin do'aylı yoldan kontrol altında bulundurma yoludur da. Böylece Örgütlüklerne kavuşan genç devletler sömürge sistemi içinde tutulurlar ve bunlar üzerinde askeri ve politik bir tâzyîk yapılır. Yardımın bölünüşü askeri ve politik ilişkilere göre yapılr. Bu «yardım», iş gelişmeyi borç veren memleketin kontrolüs bırakmakla sonuçlanır. Bu «yardım» yolu devletlerin sahâyleşmeleri için yeterli olmasi bir yana, bu sahâyleşmeyi büsbütün güçlendirir; çünkü kâmu anadolu sinif gelişmeler projelerine katılır.

Yeni-Sömürgeciligin son zamanda beşinci bir niteliği «kollektif sömürgecilik» sekildir. Avrupa Ortak Pazarı bunun politik ve ekonomik alandaki en önemli bir hizisidir.

Yeni-Sömürgeciligin politikası yeni yollar (Yardım, kollektif sömürgecilik, vb.) uygularsa da genç devletlerin iç işlerine si'âhî müdahalelerde bulunma hizmeti de bâsbüttü bırakmamıştır. Son Kongo ve Vietnam olayları buun tanındır.

Yeni - sömürgecilik ve kapitalist olmayan yol

Yukarda, fiat mekanizmasının nasıl az gelişmiş ülkeler zararına İşlediğini söylemistik. Yeni-sömürgeciligi bütünlüğü politika yüzünden az gelişmiş ülkeler her yıl 70-100 milyar dolar kaybetmektedirler. Bu üretimi tenezi üzerine kurulu sömürge üst yapısını ise malli sermaye ile yerli hakim sınıf ve tabakaların işbâliği meydana getirir.

Sömürge sisteminin yıkılışı, bu eski sömürge üst yapısının ja ifâsına yol açtı. Ama bu ifâs, ne üretim temelini değiştirir, ne de genç bağımsız devletleri malli sermayeye bağlı olan ilişkileri ortadan kaldırır. Az ya da çok uzun bir dönem boyunca devam eder bu ilişkiler iste buada karşımıza çıkarır yeni bir listyapı yaratmanın önemini! Bu listyapı, önceki temel yaprın yıkılmasını hızlandırabilir de, geçiktirebilir de. Yeni üst yapının bağlı olduğu sosyal sınıfların niteligi bakın bir seydir bu. Olaylara bakarak şunu söyleyebiliriz. Halk kitlelerinin temsilcisi olan ve ha'k kitlelerine dayanan millî demokrasi devleti, siyasi bağımsızlığı koruyabilir, memleketi emperyalizmin askeri, siyasi, malli ve ekonomik zincirlerin den kurtarabilir.

Siyasi bağımsızlık elde edilince ezilen halklar emperyalizm arasındaki çatışmalar hâflâmez. Üst yapıda değişiklikler yeni gelişmeler yol açır. Mesela sömürgecilikle ittifak halinde olan sosyal sınıflar ve tabakalar, tamamıyla ya da kısmen, politika alanından çekilmis olurlar. Böylece, politika alanına yeni sosyal sınıf ve tabakaları girmesi için, yeni üretimi kuvvetlerin gelişmesi için genel imkânlar çıkar ortaya. Siyasi bağımsızlık elde edildikten sonra millî devrim hareketi yeni bir sahîne girer; bu sahîne, derebeyliğin yıkılması, köklü bir toprak reformunun yapılması, gerçekteki millî bir ekonomik kurulması, millî bir sanayinin geliştirilmesi sahâsîdir. Anmaç, az gelişmişliği, cehaleti, sefa eti, hastâlığı, işsizliği yemek kitlelerin hayat seviyesini yükseltmektr.

Bu sahâda, borç vermek ya da teknik ve malli «yardım» yapmak bahanesiyle eski sömürgeci devletlerin ise yeniden bulâstıklarını görüyoruz.

Yeni - sömürgeciligin
«yardım»

Bugünkü sahâda yeni-Sömürgeciligin kâfi olduğu en önemli usul, gelişme yolundaki ülkelerle emperyalist devletlerin ya da bunların kontrolünde bulâstırılmışları için teknik yardım yapmasıdır.

Ne var ki bu «yardım» in çok az ekonomik kalkınma içindir. Amerikan Senatosunun 1957 yılında hazırladığı bir raporda sunular okuyorum: 1950-1957 arasında yâbancı memleketlere yapılan «yardım» in yüzde 83'ü askeri amaçlara ayrılmıştır, yüzde 7'si ekonomik «yardım» diye 10'u da teknik işbâliğine ayrılmıştır.

Ekonomin yardım, borç vermek şeklinde; başlica amacı, bu yardımın yapıldığı ülkeye özel sermayenin girmesi için gerekli elverişli şartları yaratmakta. J. F. Dulles, o zamanlar, bu konuda, Senato'da sunular söylemiştir: «Bu borçluların bâsılık kâs'ı ulaşır, ilmanlar, elektrik santralleri, sulama gibi önemli kamu işlerini finanse etmeye yarayacak; bâsılık özel teşebbüsün çalışabileceğini ekonomik bir ortamın yaratılması için zorlulu olan işler yapılmalıdır.»